

Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

POUTO - PŘÁTELSTVÍ

THE TIE - FRIENDSHIP

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Zuzana Opltová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. A. Michal Sedlák

Konzultantka: PhDr. Lucie Hajdušková Ph.D.

červen 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Pouto - přátelství vypracovala pod vedením Mgr. A. Michala Sedláka samostatně s použitím pramenů uvedených v seznamu.

V Praze dne 16.6.2011

.....
podpis

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mojí bakalářské práce Mgr. A. Michalovi Sedlákově a konzultantce PhDr. Lucii Hajduškové za rady a připomínky v průběhu tvorby práce.

ANOTACE

Opřtová, Z.: Pouto - přátelství [Bakalářská práce] Praha 2011 - Univerzita Karlova Pedagogická fakulta, katedra výtvarné výchovy 48s.

(Přílohy: výtvarné dialogy, 7 kusů, rozměry přibližně A3 - A2; fotografie vybraných detailů výtvarných dialogů na formát A3, 14 kusů)

Práce je zaměřena na zkoumání tématu přátelství, jako pouta mezi lidmi. V první části práce jsou shromážděny teoretické poznatky o přátelství z oblastí sociologie, psychologie, filozofie, umění a vlastních zkušeností. V praktické části je popsán průběh experimentů se zapojením přátelství do výtvarné tvorby. Z obou částí vychází pedagogické uplatnění tohoto tématu. To je prezentováno návrhem výtvarného projektu.

Klíčová slova: pouto, koncept, forma, sympatie a antipatie, čas, přátelství, prostor

ANOTATION

Opřtová, Z.: The tie - friendship [Bachelor thesis] Prague 2011 - Charles University Faculty of Education, Art Education Department 48s.

(Attachments: artistic dialogues, 7 pieces, size approximately A3-A2; photographs of chosen artistic dialogues' details, size A3, 14 pieces.)

The work is focused on the examination of the theme friendship as a tie among people. In the first part the theoretical observations about friendship are collected, based mainly on sociology, psychology, philosophy, art and own experience. In the practical part the process of experimenting is described, with an integration of friendship into an art projection. The pedagogical allegiance can be drawn out of both of these parts. The same is presented through a suggestion of an artistic project.

Key words: the tie, concept, form, likes and dislikes, time, friendship, territory

OBSAH

ÚVOD	5
1. ZKOUMÁNÍ TÉMATU POUTO	6
1.1. SLOVO POUTO	6
1.2. POUTO MEZI LIDMI	7
2. PŘÁTELSTVÍ JAKO DRUH POUTA	8
2.1. PŘÁTELSTVÍ OBECNĚ	8
2.1.1. Vznik přátelství	8
2.1.2. Průběh přátelství	9
2.1.3. Zánik přátelství	9
2.1.4. Co ovlivňuje přátelství	10
2.1.5. Přátelství v dnešní době	10
2.2. PŘÁTELSTVÍ A FILOZOFIE	11
2.3. PŘÁTELSTVÍ A PSYCHOLOGIE	11
2.4. PŘÁTELSTVÍ A SOCIOLOGIE	12
2.4.1. Komunikace	12
2.4.2. Co nám přátelství může dát?	13
2.4.3. Metoda sociální práce	13
2.5. SYMBOLY PŘÁTELSTVÍ	14
2.6. PŘÁTELSTVÍ A VÝTVARNÉ UMĚNÍ	16
3. PŘÁTELSTVÍ JAKO POLE PRO EXPERIMENT VE VÝTVARNÉ TVORBĚ	23
3.1. ÚVOD K VÝTVARNÉ ČÁSTI	23
3.2. ARTEFILETIKA A KOMUNIKAČNÍ MALBA/KRESBA	23
3.3. KONCEPT	25
3.3.1. Moji přátelé	25
3.4. PRŮBĚH EXPERIMENTŮ	26
3.4.1. Zdeňka	26
3.4.2. Alena	27
3.4.3. Hana	28
3.4.4. Klára	29
3.4.5. Alžběta	30
3.4.6. Detaily	31
3.5. VÝSLEDKY EXPERIMENTŮ	36
4. PŘÁTELSTVÍ VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ	36
4.1. NÁVRH VÝTVARNÉHO PROJEKTU	37
ZÁVĚR	42
POUŽITÁ LITERATURA	43
KOPIE ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	46
SEZNAM PŘÍLOH	48

ÚVOD

Z vypsanych témat jsem si vybrala pro svou bakalářskou práci téma „Pouto“. Hledala jsem v tak širokém pojmu užší okruh, kterým bych se chtěla zabývat podrobněji a rozhodla jsem se nakonec pro přátelství. Jistě je v tom něco osobního. Ráda pomáhám lidem řešit problémy a přátelství opravdových přátel má pro mne obrovskou cenu. Možná i díky druhému oboru, který tu studuji - Výchově ke zdraví- jsem si uvědomila, jak moc mě zajímají nejen vztahy mezi lidmi obecně, ale hlavně pozoruji vše, co se děje v mém životě. Přemýšlím o tom a snažím se dojít k jakýmsi uceleným zkušenostem, nějakým závěrům. Právě přátelství má tolik podob, že se dotýká vztahů jak v úzké rodině, tak i vztahů učitelů a dětí, spolužáků mezi sebou či lidí na pracovišti. Moje práce nemá být žádným návodem o tom, jak se chovat nebo nechovat. Chci naopak nabídnout několik rozdílných pohledů na to, jak lze přátelství chápat v různých oblastech.

Toto je hlavním cílem teoretické části práce. Uvádím zde nejprve obecné informace k poutu. Jednak co vlastně slovo pouto znamená, jaké jsou jeho různé významy a příbuzné výrazy, jednak pouto jako mezilidský vztah. Dále mě zajímá přátelství z obecného úhlu pohledu. Co je to, jak vzniká, jak se projevuje, co ho ovlivňuje a jak zaniká z hlediska vlastních zkušeností. Vybírám zajímavé momenty vážící se k přátelství z oboru filozofie, psychologie, sociologie a výtvarného umění. V kapitole o sociologii se věnuji hlavně komunikaci, hlavnímu pramenu pro kontakt lidí a tedy i pro přátelství. Navíc okrajově zmiňuji jednu z metod sociální práce, která souvisí kromě komunikace spíše s výtvarným pojetím této problematiky v mé práci. Souvislosti lze najít hlavně v návrhu výtvarného projektu. Posledním článkem čistě teoretické části jsou vybrané příklady z oblasti současného výtvarného umění související s přátelstvím a mezilidskými vztahy. Výběr je čistě subjektivní a vychází z toho, co mě nejvíce zaujalo. Obsahuje jak jednotlivé umělce a jejich konkrétní díla, tak pouze vybrané obecné směry, nebo umělecká hnutí 20. století. Na poznatky shromážděné v této části navazuje moje výtvarná tvorba. Nejde zde jen o nějaké výtvarné dílo vytvořené samotným autorem, ale naopak o výsledek psychické a sociální interakce mezi dvěma lidmi, které k sobě váže přátelství. Do díla se promítá určitým způsobem osobnost obou tvořitelů, jejich vzájemný vztah a momentální čas a prostor v okamžiku tvoření. Výsledná díla jsou jakýmsi záznamem vzájemné komunikace, která probíhala skrze výtvarné prostředky. Celý proces shrnuji pod pojmenování „výtvarný dialog“. Popisuji koncept celé výtvarné tvorby a postupně průběh každého výtvarného dialogu. Ty jsou doplněny fotografiemi výsledných děl. Úplným vyvrcholením této části jsou ale detaily z děl vybírané tvořiteli a doplněné komentářem. Jejich vzájemná konfrontace přináší zajímavý náhled na proces tvorby a uzavírá tuto kapitolu. Poslední částí mé práce je pedagogické uplatnění tématu. K tomu čerpám inspiraci a informace z obou předchozích částí a uplatňuji je v několika námětech na hodinu výtvarné výchovy. Náměty shrnuji do návrhu výtvarného projektu, určeného druhému stupni základních škol. K celé práci patří ještě díla z výtvarných dialogů a zvětšeniny detailů vytištěné na papír A3.

1. ZKOUMÁNÍ TÉMATU POUTO

Pouto, nebo vazba, poutá něco k něčemu. Nejde jen o vazby mezi lidmi - láska, přátelství, nenávisť, příbuzenství a mnoho dalších sociálních pout - ale patří sem i pouto mezi člověkem a zvířaty, přírodou, místem, věcí, situací, představou, činností, časem a mnoha jinými věcmi. Pro svou práci jsem si jako hlavní vybrala pouto přátelství.

1.1. SLOVO POUTO

Pro úplnou představu o tématu "pouto" jsem zařadila popis tohoto pojmu ze slovníku. To mi umožňuje nahlížet na tuto problematiku z trochu jiného úhlu pohledu, což je mým cílem.

"1. nástroj n. předmět sloužící k spoutání někoho, něčeho; okovy: pouta na nohu a na ruku; dát někomu pouta; odvést někoho v poutech; rozvázat někomu pouta; jako poutem připoutána naslouchala; přen. pouta otroctví, feudalismu, vykořisťování, konvence, zákonů, strachu; zlomit, rozbít, svrhnout, zpřetrhat pouta poroby; zvěr. pouta pomůcky n. zařízení (provaz, přístroj ap.) k znehybnění zvířete při operaci ap. 2. co slouží k pevnému spojení něčeho s něčím; pojítka: přen. pouta přátelství; bratrská pouta, svazek, spojení; být poután, připoután pouty, poutem lásky; zdrob. poutko"

(Slovník spisovného jazyka českého IV, 1989, str. 348)

Dále uvádím výčet slov a frází souznačných, blízkých a příbuzných slovu pouto. To umožní lépe pochopit šíři tohoto pojmu.

"...**propojení**, propojenost, spojení, provázanost, vazebnost, struktura, styčnost, styk, kontakt, asociace, vztah, poměr, spojitost, svazek, vazba, souvislost, nexus;

pouto, spřízněnost, kongenialita, kongeniálnost, příbuznost, souznění, harmonie, blízkost, příchyllost, sympatie, afinita;

most, lávka, akvadukt, oblouk, klenba, nášlapný kámen, šíje, istmos, istmus, chodníček, žebřík, schodiště;

spjatý, blízký, spřízněný, příbuzný, afinitní, kongeniální, souznělý, harmonický, asonanční, kongruentní, sympatizující

propojit, propojovat, provázat, svázat, napojit, být ve styku, vejít v kontakt, být v poměru, navázat spojení, uvádět do spojitosti, přemostit, nalézt vazbu, vidět souvislost, vztahovat, vztáhnout, asociovat, sdružovat;

sdružování, družba, družnost, sdruživost, přívrženectví, stoupenectví, nohsledství, přičlenění, začlenění, členství, zapojení, zapsání, zápis, přihlášení, imatrikulace, afiliace, sociabilita;

pojit se, držet pohromadě, nahromadit se, nashromáždit, shluknout se, seskupit se, ztuhnout, nakupit, spéci se, srazit se, upevnit, ztvrdnout;

přidružit se, spolčit se, přičlenit se, připojit se, přiřadit se, přihlásit se, zapsat se, imatrikulovat, hájit, přijmout, ztotožnit se, zastávat, zastávat se, solidarizovat, hlásit se k, znát se k, připovídat se;" (Klégr, 2007, str. 48-49)

1.2. POUTO MEZI LIDMI

Pro úvod do mezilidských pout a jejich důležitosti mi poslouží citace z oblasti sociologie. "Skupina je držena pohromadě instrumentálními a citovými pouty. Citová pouta jsou naším osobním vztahem ke členům skupiny, protože členství ve skupině nám dává pocit bezpečí, důvěrnosti a osobní důstojnosti. Instrumentální pouta vznikají tehdy, když ve skupině chceme dosáhnout společného cíle. Za určitých okolností jsme schopni spolupracovat i s lidmi, vůči kterým pociťujeme antipatii, nebo dokonce nepřátelství. Příkladem takové činnosti může být např. tým, který usiluje o vítězství ve volbách." (Jandourek, 2003, str. 82) Pouta, která nás poutají k jiným lidem, nám tedy umožňují spolupracovat, vytvářet skupiny, dosahovat na společné cíle. Tato pouta jsou pro nás a naši společnost velice důležitá.

Zaujalo mě, že v sociologii je možné změřit určité vztahy mezi lidmi ve skupině.

"Zkoumáním vztahů ve skupině se zabývá sociometrie - metoda měření a prezentace sociálních vztahů ve skupině, kterou pro účely skupinové terapie vyvinul americký psycholog Jacob L. Moreno (1892 až 1974). Při tzv. sociometrickém testu (zvaném také Morenův test) jsou příslušníci skupiny dotazováni, které členy skupiny mají nejraději a které nemají vůbec rádi, kterým by dali přednost jako partnerům v určitých situacích (práce, dovolená, bydlení, večírek) a s kým ve skutečnosti vstupují do interakcí a s kým ne. Odpovědi jsou označeny jako pozitivní nebo negativní volby, nebo jako odmítnutí. Cílem testu má být měření rozdílů a konfliktů mezi oficiální strukturou skupiny a strukturou vyjádřenou těmi volbami, které učinili členové skupiny. Výsledky testu mohou být zachyceny sociogramem nebo sociomatricí. Takzvaný sociometrický status je postavení jedince ve zkoumané skupině z hlediska jeho oblíbenosti. " (Jandourek, 2003, str. 84) Tyto informace ještě doplním o pohled na pouto jako na vztah mezi lidmi utvářený duchovní podstatou. "Zatímco duše je tím, co nám umožňuje navazovat intimní spojení a vytvářet společenství - a to včetně globálního a univerzálního smyslu pro sdílený život -, je také zodpovědná za náš nejhlubší smysl pro individualitu a jedinečnost. Individualita a společenství jsou vzájemně související pojmy. Pravé společenství nemůže existovat, pokud není tvořeno skutečnými individualitami; a skutečnou individualitou se nemůže stát nikdo, kdo není hluboce propojen se společenstvím." (Moore, 2007, str. 243)

Poutáme se k sobě navzájem, protože chceme, nebo protože nás k tomu nutí okolnosti. Poutáme se v pozitivním duchu, nebo negativním. Každý, kdo má přátele, má i nějaké nepřátele. Naše pouto může být silné a trvalé, silné, ale krátkodobé, slabé nebo proměnlivé. Také může být důvěrné, neosobní, upřímné nebo falešné. S každou informací, kterou se o vztazích mezi lidmi dozvídáme, s každým zamyšlením nad fungováním mezilidských pout, si dokážeme uvědomit to, jak fungují naše osobní pouta a případně poodhalit některé chyby a nedostatky a pokusit se je napravit. Přes to, jak velmi složité je fungování mezilidských vztahů, je někdy velmi snadné takový vztah narušit. A ještě obtížnější je pak velké chyby ve vztazích napravovat. Některé se již nedají vzít zpátky a proto je tak důležité o těchto věcech přemýšlet neustále a reflektovat je.

2. PŘÁTELSTVÍ JAKO DRUH POUTA

2.1. PŘÁTELSTVÍ OBECNĚ

Na úvod se chci zabývat tou nejzákladnější otázkou, jakou si můžeme položit při úvahách o tomto tématu a postihnout mnoho úhlů pohledů a oblastí, ze kterých lze na téma nahlížet. Co je to přátelství?

Přátelství je jedna z mnoha forem mezilidských vztahů, vzniká tedy mezi dvěma a více lidmi. Musím ale podotknout, že není výhradně lidskou záležitostí, ale najdeme ho i ve vztazích mezi lidmi a zvířaty a mezi zvířaty samotnými. Já se ale zaměřím jen na lidi. Aby se dalo hovořit o přátelství, měl by to být vzájemný vztah dvou lidí, kde si jsou oba rovni - ani jeden nemá převahu nad tím druhým - a oba dobrovolně a nezištně tento vztah vytvářejí a poté udržují. Slovo nezištně možná zní až příliš idealisticky, když se rozhlížíme kolem, ale pokud hovoříme o dlouhodobém, přátelském vztahu s budoucností, mělo by to platit. Schválně nepoužívám razantní slova jako „musí to tak být“ a podobně, neboť mezilidské vztahy jsou něco tak složitého, na co neexistují žádné vzorečky jako v matematice, žádná jasná pravidla. Řeším tedy ne zcela přesně definovatelné a postižitelné jevy.

Člověk je od přírody tvor společenský. I ten nejsamotářštější jedinec na světě potřebuje alespoň nějakého přítele. Můžeme tedy tvrdit, že přátelství je základní potřeba člověka a ten při jejím nedostatku strádá.

„Kdybychom však chtěli vzít za slovo Epikura, Ficina, Thomase Moora, Emily Dickinsonovou a mnoho dalších, museli bychom si uvědomit, že přátelství je nutnost. Jestliže ho budeme zanedbávat, pocítíme jeho nepřítomnost jako chorobu duše. Přátelství je hlavní složkou procesu utváření duše. Chybí-li nám, pocítujeme ve svém srdci bolest a slabost.“ (Moore, 2007, str. 107) Tato slova Thomase Moora jen dokazují, že uvažujeme v této oblasti stejným směrem. Pro něho je nepřítomnost přátelství přímo choroba. On ve své knize uvádí mnoho takových závěrů s dojmem odborného bádání, ale každý takové věci dokáže odhalit sám prostým pozorováním svého okolí a citlivým všímáním si jak fungují vztahy mezi lidmi.

2.1.1. Vznik přátelství

Každý člověk přirozeně potřebuje mít kolem sebe přátele. Když přichází do nového prostředí, snaží se některé lidi si jako přátele získat. Pak má kolem sebe mnoho druhů přátel. Lidově se říká - v nouzi poznáš přítele. Dostaneme-li se do velmi svízelné situace a někdo nám pomůže - může to být v budoucnu jedno z nejsilnějších přátelství. To může ale vzniknout i ve velmi neobvyklých chvílích společně tráveného času. Na dovolené, v lázních, v nemocnici, ve všech typech zařízení, na ulici, v obchodě, na úradě, zkrátka kdekoliv. Musíme ale o ten vztah stát a musíme si s tím druhým - jak se říká - padnout do oka. Často také získáváme přátele z řad přátel našich přátel. Já jsem se například ke svým přátelům dostala skrze instituce (školy), zájmy a přes společné přátele.

2.1.2. Průběh přátelství

Přátelství je ovlivňováno mnoha faktory. Vždy ale musíme dávat něco ze sebe, což platí u každého vztahu. Přátelství nás stojí čas, snahu, aktivní zájem o jeho rozvoj a kus nás samotných. Samozřejmě toto musí obětovat obě strany. Mělo by tedy být vždy oboustranné a nezištné. Musíme mu poskytnout důvěru, ale přitom se nedá příliš plánovat. Přece jen každý navíc žije svůj život, bydlí na jiném místě, pracuje v jiné firmě, odstěhuje se, ... a spousty jiných překvapení se v životě můžeme dočkat. Skutečně pevné přátelství s velkým množstvím společně prožitých chvil a získaných zkušeností a vzpomínek může trvat velmi dlouho, i když se ti lidé vidí třeba jen dvakrát za rok. Naopak přátelství, která staví jen na jednom společném zájmu, často pominou stejně jako ten zájem. Naším cílem by mělo být rozvíjení vztahu dál do budoucnosti, do větších hloubek a dalších oblastí, do silnější důvěry a získávání nových společných zážitků. Nikdy bychom neměli na příliš dlouhou dobu zapadnout do stereotypů a získat pocit, že tak to má být. Lidský život je velmi dynamický a s vědomím toho bychom k přátelství měli přistupovat a nebránit změně. S tím souvisí i důležitá schopnost respektovat toho druhého, jeho rozhodnutí, jeho hodnoty, cíle a zájmy. Nenechat se ovládnout touhou po tom mít převahu nad někým druhým. To je u přátel velice snadné, neboť právě přátelé znají navzájem své slabosti a problémy. Ublížit tomu druhému je pak skutečně snadné.

“Neboť pochvala patří k přátelství stejně jako oprávněná hana. Daleko více porušuje přátelství a družnost škarohlídství a nevrlost. Kde pravá náklonnost nešetří a neskrblí chválou pro to, co je dobré, tam se přijímá ochotně a bez reptání i napomenutí a domluva v uspokojivé důvěře, že ten, kdo s potěšením chválívá, kárá vždy jen z nutnosti.” (Plútarchos, 1987, str. 139) Takto píše Plútarchos v kapitole o tom, jak se rozezná pochlebník od přítele. V dnešní době individualismu a snažení každého získat pro sebe co nejvíce výhod, se najde mnoho těch, kteří přátelství zneužijí jen ke svému prospěchu.

2.1.3. Zánik přátelství

Lidové rčení - chybovat je lidské - považujeme za platné pravidlo. Ovšem někdy se jím snažíme zdůvodnit i chyby, se kterými dopředu počítáme. Podvádíme sami sebe, když si představujeme, že přestěhováním se jinam se automaticky vzdáváme starých přátel a musíme si nalézt nové. Jsou-li to pevná přátelství, přetrvají. Chyba může být na jedné i na obou stranách. Ztráta důvěry, to je hned. Stačí, když přítel někomu zmíní choulostivou informaci, kterou jste mu svěřili a je konec. Zrada je nejrychlejší konec přátelství. Někdy mohou být pokusy o nápravu, ale důvěra už nikdy nebude tak silná, jako předtím. Občas se také o někom říká: ten se ozve, jenom když něco potřebuje. V tomto případě nemluvíme o přátelství, ale o zištném vztahu jednoho a nezištném vztahu druhého. Hovořit s druhým o svých pocitech, o tom co se nám líbí a nelíbí, o svých představách, je důležité. Právě komunikace je to, co vztahy mezi lidmi vytváří a udržuje, to, co dokáže vyřešit společné problémy.

2.1.4. Co ovlivňuje přátelství

Každý člověk a jeho povaha se vyvíjí na základě získávaných zkušeností v průběhu života. V přátelství stačí malá chyba a můžeme v tom druhém vzbudit nedůvěru. Můžeme se setkat s osobou, která bude přátelství k nám předstírat, protože ve skutečnosti chce něčeho pro sebe dosáhnout. Nikdy nepotkáme dvě stejné osobnosti. Každý přítel je jiný a každý vyžaduje jiné přátelství, jiné chování, jiná témata pro diskuzi, jiné společné zkušenosti.

Vývoj osobnosti člověka v čase dokáže přátelství velmi ovlivnit. Zjistíme, že již máme lepší přátele, a zapomeneme na ty staré. Nebo změníme svoje postoje a názory a najednou se s přáteli neshodneme. Nebo naopak přátelé nás opustí, protože už pro ně nejsme takový přínos, vydají se jiným směrem. A nemusí to být jen výsledek dlouhodobého působení různých faktorů, ale i náhlá a nečekaná událost, která náš vztah ukončí.

2.1.5. Přátelství v dnešní době

„V naší době zní slovo přátelský možná příliš povrchně a nevýznamně, a tak nebývá bráno vážně.“ (Moore, 2007, str. 115) „...z touhy po tom, za čím pospícháme, necháváme stranou to, čeho jsme dosáhli.“ (Plútarchos, 1987, str. 232)

„V moderní kultuře není snadné kultivovat přátelství, a to nejen kvůli tomu, že život je tak rušný a řítí se tak překotně vpřed, ale také proto, že upadají mnohé hodnoty, které kdysi přátelství posilovaly a udržovaly. Tak například sousedství, které bývalo velmi solidním základem pro vznik četných přátelství, mnohde změnilo svůj charakter.

Oduševnělá činnost, jakou je přátelství, vyžaduje oduševnělé prostředí: obchůdky, průchody, bezpečné chodníky a cesty pro pěší, tedy místa, kde na sebe lidé navzájem vidí a kde se mohou navzájem poznávat.

Přátelství je rozprostřeno na rozsáhlé stupnici intenzity: od skutečného spříznění duší až k přátelskosti souseda nebo pošťáka. Ve spodní části této stupnice je někdy obtížné rozeznat hranici mezi přítelem a pouhým známým. Někdy mechanicky někoho označíme slovem přítel a vzápětí se opravíme, protože si uvědomíme, že jsme s tím člověkem mluvili všeho všudy jenom jednou v životě. V každém případě je jisté, že i málo intenzivní přátelství jsou cenná, zvláště tím, že i každodennímu životu propůjčí oduševnělou hodnotu. Úroveň smyslu pro všeobecně přátelské vztahy v obci či sousedství je úměrná schopnosti lidí, kteří v takovém společenství žijí, navazovat a udržovat vzájemná přátelství. A tak třeba několik přátelských slov vyměňovaných s poštovní doručovatelkou se může stát vláknem, které nějakým tajemným způsobem propojí všechny obyvatele v jeden přátelský celek.“ (Moore, 2007, str. 113-114)

Dnes je velmi důležité podporovat vzájemné vztahy a kontakty mezi lidmi, neboť s rozvojem internetu a tlakem médií stoupá fyzická izolovanost lidí od okolního světa. A přitom je ohroženo také přátelství.

2.2. PŘÁTELSTVÍ A FILOZOFIE

Vzpomněla jsem si na Facebook, na kterém jsou lidé, kteří mají tisíce přátel. Slovo „přítel“ najednou označuje něco trochu jiného. „Jaké jsou to peníze, za něž se kupují přátelé? Oddanost a přízeň spolu se ctností, což jsou věci, nad něž nemá příroda nic vzácnějšího. Proto také neexistuje velká vzájemná láska mezi více lidmi. Tak jako řeky se dělí a rozlévají do mnoha ramen, mají slabý a pomalý tok, stejně tak zeslábné i silná láska vrozená duši, je-li rozdělena mezi mnoho lidí. Proto také tvorové, kteří přivádějí na svět jedno mládě, milují své potomky víc...“ „My nepožadujeme, aby byl přítel jediný, ale aby nám byl milejší než jiní, aby se stal naším přítelem po dlouhé době, když už s námi snědl příslovečnou měřici soli, ne jako si dnes říkají přátelé ti, kteří uzavírají přátelství, když společně odešli z hospody, tělocvičny nebo tržiště.“ (Plútarchos, 1987, str. 232)

„Opravdové přátelství hledá především tři věci, ctnost jakožto něco krásného, styk jakožto něco příjemného a prospěch jakožto něco nutného. Přítele si má člověk vybírat zkoušením, má mít potěšení ze styku s ním a v případě potřeby má mít z něho prospěch, a to všechno se nesnáší s velkým počtem přátel, zejména to nejdůležitější, vybírání.“ (Plútarchos, 1987, str. 233)

2.3. PŘÁTELSTVÍ A PSYCHOLOGIE

„Každý přítel je opravdu světem o sobě, zvláštní planetou citů, zkušeností, vzpomínek a osobních kvalit. Každý přítel nás uvádí do světa, jenž je současně jeho i náš. My všichni jsme sestaveni z mnoha světů a každé přátelství probudí jeden nebo více z nich k životu. Přátelství způsobí u každého jedince „konstelaci“ vesmíru významů hodnot. Takový jedinec sdílí se svým přítelem jedinečný pohled na svět a jedinečné zkušenosti, které tento svět přináší. Přátelství je tedy jistou astrologií duše, neboť nám otevírá planetární světy, jež vnášejí do našeho života kulturu a uspořádání. Ztratit přítele znamená ztratit světy a nemít vůbec přátele znamená stát stranou od bytí na tomto světě a tuto izolaci hluboce pociťovat.

Když tělo pociťuje bolest, obvykle se nejprve zjišťuje přítomnost infekce; u bolesti duše bývá užitečné nejprve zjistit, zda jí neschází přátelství.“ (Moore, 2007, str. 106) „...že se mi nejvíce daří být sám sebou tehdy, když jsem účasten na životě jiných lidí. Jako jedinec se vnímám v kontextu, ve vztahu k jinému. Nemusím proto trvat na své izolovanosti a myslet si, že nezávislým člověkem budu jen tehdy, když budu důsledně chránit svou individualitu. Nervózní defenzivnost ve vztahu ke společenství nás v žádném případě nepřivede k pocitu bezpečí a zakotvení.“ (Moore, 2007, str. 119) Thomas Moore svým textem postihuje některé psychické aspekty přátelství. Právě osobní identita a individualita je hlavním heslem dnešní společnosti. Člověk je nucen najednou se odtrhnout od ostatních lidí, oddělit se od společnosti. Starat se pouze sám o sebe, nebýt na nikom závislý, nepoutat se a cestovat. Takovému člověku nezbývá než realizovat přátelství přes sociální sítě a mobilní telefony.

2.4. PŘÁTELSTVÍ A SOCIOLOGIE

2.4.1. Komunikace

Obecně se dá říct, že určitým způsobem komunikujeme neustále. Působíme na naše okolí už jen svou samotnou existencí. „Interakce se odehrává prostřednictvím komunikace. Komunikace je proces, při němž si v přímém i nepřímém sociálním kontaktu sdělujeme informace a významy. Představuje veškeré spojení člověka se světem, umožňuje získat informace o dějích, vzájemné dorozumívání i výměnu emocionálního obsahu.“ (Kraus, 2008, str. 119)

„Cesta, která slouží k předávání informací, se označuje jako komunikační kanál. V něm se často objevují určité bariéry. Na straně komunikátora to je např. nepřiměřená formulace, špatná výslovnost, příliš tichý hlas, ale také různé předsudky, neznalost prostředí či posluchačů. Na straně komunikanta je bariérou nepozornost, nedoslýchavost, špatný zdravotní stav, nedůvěra apod. Komunikaci mohou navíc komplikovat ještě šumy (rušivé vlivy) v prostředí (hluk z ulice apod.). To všechno pak může způsobit, že vysílané sdělení není identické s přijatým, takže dochází k nedorozumění a případně i k následným konfliktům. Z toho plyne, že je třeba dbát na kvalitu komunikace. V sociálně pedagogické praxi by komunikace navíc měla napomáhat k vytvoření potřebného partnerského vztahu - se vzájemnou důvěrou, akceptací, tolerancí, empatií a spoluprací.

Můžeme rozlišovat řadu druhů komunikace.

- a) Přímá a nepřímá (tzn. tváří v tvář, nebo prostřednictvím telefonu, e-mailem apod.).
- b) Jednostranná a dvoustranná (podle toho, zda existuje možnost zpětné vazby).
- c) Dyadická (ve dvojici) nebo skupinová, případně hromadná (masová).
- d) Verbální a neverbální (podle toho, zda je obsah zprostředkováván pomocí slov, nebo mimiky, gestikulace apod.). K neverbální komunikaci patří vedle mimiky a gestikulace také pohyby těla, dotyky. I vzdálenost mezi komunikujícími je určitým projevem důvěrnosti, nebo naopak pouze formálního styku, jako prostředek komunikace vnímáme také zabarvení hlasu, tempo řeči, pauzy apod.“ (Kraus, 2008, str. 120-121)

Verbální komunikace

Dobrým přátelům můžeme vykládat to, co si myslíme, třeba i o nich samotných. Je ale nutné dobře volit slova. Urážka nebo něco, co toho druhého zraní, může vztah velmi rychle ukončit. Neplatí, že přítel snese všechno. Naopak potřebuje naši úctu a respekt, aby mohl dát nám to samé. To, že při komunikaci používáme slova, ještě nemusí znamenat, že našemu rozhovoru budou rozumět i ostatní. V přátelství je často tendence mít něco tajného před ostatními. Už jen to, že máme jiné zkušenosti než okolí, umožňuje komunikaci jen v náznacích a narážkách. Při hovoru nestačí výběr vhodných slov, ale záleží také na rychlosti a tónu řeči. Jistě si vytvoříme různé styly řeči, které používáme u různých přátel. Ani si to nemusíme uvědomovat. Každému příteli řekneme stejnou větu trochu jinak, změním tón hlasu a rychlost. Podle toho, jak jsme zvyklí komunikovat s tím konkrétním přítelem a podle jeho konkrétního chování, nálady a situace.

Neverbální komunikace

U každého přítele reagujeme na jeho chování svým vzorcem chování. Ten máme různý pro různé přátele. Tím, jak se chováme ke druhému, hodně naznačíme a chápavý a všímavý přítel si dokáže mnohé věci odvodit. Gesta nám umožňují rychlejší komunikaci a výstižnější vyjádření mluveného slova. Psané slovo je dnes velice důležitý prostředek komunikace přes všechny sociální sítě na internetu. V nedávné historii jej prezentují dopisy. Musíme ale počítat s tím, že psaný text si lze často vyložit několika způsoby. Proto může docházet k různým nedorozuměním, hádkám a chybným dojmům. V psaném textu chybí mnoho důležitých sdělení jako nálada, tón hlasu, chování, které mohou obsah úplně změnit. A nestačí ani použití různých pomocných slov, značek nebo emotikonů.

2.4.2. Co nám přátelství může dát?

Čím častěji pozorujeme chování ostatních, zkoumáme je a přemýšlíme o něm, tím víc se naučíme. Tím lépe a citlivěji můžeme reagovat na projevy přátelství ostatních lidí a vyvarovat se chyb a nepříjemných situací. Čím lépe známe toho druhého a všímáme si, tím vhodněji reagujeme. Když potřebujeme něčí pomoc, jdeme za přítelem, který nám pomůže. Máme totiž jistotu, že nám pomůže. Spoléháme se na něj. Naopak, když vidíme, že je v nouzi on, pomůžeme my jemu. S přáteli řešíme i malé každodenní problémy a radíme a pomáháme si navzájem. Vzájemně se s přáteli obohacujeme o zkušenosti. Získáváme informace jeden od druhého. Rozšiřujeme si představy o různosti lidí, když vidíme odlišné návyky, chování či názory u svých přátel, než na jaké jsme zvyklí z vlastních rodin.

Sdílíme zájem na trávení volného času. Chceme nejen být spolu, ale něco aktivně společně vytvářet, hrát, dělat. Společně plánujeme zajímavé akce, poznáváme nové věci, na které bychom sami neměli odvalu.

To, co nám zbyde po rozpadu přátelství, je hromada úžasných vzpomínek. Vzpomínky a společné zážitky také prohlubují přátelský vztah a utvrzují důvěru obou přátel. Když spolu netrávíme čas, nemůžeme mít společné vzpomínky.

Opět si můžeme uvědomit, že to jsou jevy, které každý všímavý člověk zná ze svých komunikací s lidmi. Jen jsou sepsány a tím získávají oficiální potvrzení o své existenci a povaze.

2.4.3. Metoda sociální práce

Nějaký čas poté, co jsem psala o učení se z chování druhých (viz výše), vysvětlovala nám PhDr. J. Hanušová na přednášce z předmětu „Metody a etika sociální práce“ jak se využívá video v sociální práci. Metoda se jmenuje „Video - trénink interakcí“ (VTI) a používá se v problémových rodinách. Komunikace v rodině se natáčí na kameru cca 10-15 minut. Pak se sestříhají vybrané situace a s rodinou se prohlížejí. Vidět se, jim napomáhá uvědomit si vlastní chyby a změnit své chování.

2.5. SYMBOLY PŘÁTELSTVÍ

Symbol je souhrnné, výstižné vyjádření nějaké skutečnosti. Obsahuje zároveň rozumové i iracionální vyjádření té skutečnosti. I těmito dvěma způsoby ho vnímáme. Citem a rozumem. Ani si neuvědomujeme, když některé symboly používáme, že to symboly jsou a mají za sebou dlouhou historii vývoje.

Tuto podkapitolu jsem do práce zařadila proto, že symboly jsou součástí našeho života a projevují se tedy i ve vztazích mezi lidmi i ve výtvarném umění. Jsou jakýmsi mezičlánkem mezi těmito oblastmi, alespoň tak to v kontextu mé práce vnímám já. Navíc, co se týče výtvarné části mé práce, ve výsledných dílech se dají nalézt také jakési symboly.

Charakteristika symbolů a jejich výběr je volnou citací (Becker, 2007).

Srdce chápeme jako symbol přátelství a lásky. Tato symbolika však procházela dlouhým vývojem od Indie, kde bylo považováno za místo kontaktu s podstatou, přes Řecko (sídlo rozumu), židovství a křesťanství (sídlo lásky, citu, moudrosti a intuice), islám (duchovno), Egypt (centrum životní a duchovní síly).

V současné době vidíme srdce spojené spíše se symbolikou lásky. Na toto vyhranění má jistě vliv i komerce a média. Já osobně tento symbol odmítám, právě proto, že je všude kolem nás a nejlépe ještě v růžové barvě. Stává se z toho znak kýče a populárního odvětví.

Ruka. Podání ruky chápeme jako výraz přátelství, otevřenosti, odevzdání se, nebo smíření. Toto gesto známe již z Mezopotámie jako příslib pomoci. V mnoha kulturách a náboženstvích rozeznáváme mnoho druhů symbolických gest, která se pak projevují i ve výtvarném umění.

Podání ruky se stalo v naší společnosti požadavkem etikety a slušnosti každého člověka v situaci, kdy se s někým seznamuje, představuje, loučí, uzavírá nějakou dohodu, vyjadřuje nějaké přání. Přitom nás toto gesto stvrzuje vzájemným přátelstvím a pocitem sounáležitosti, ačkoliv je používáme nejvíce ve formálních situacích.

„Nepodávat mnoha lidem pravici, to jest nečinít mnoho lidí svými přáteli a neuzavírat přátelství s mnoha lidmi...“ (Plútarchos, 1987, str.236) Již Plútarchos nám dává svědectví o této symbolice a její důležitosti v dávné historii.

Pohár, číše či kalich předávaný symbolicky při hostině z ruky do ruky na znamení přátelství a spojenectví. Tuto symboliku najdeme také v křesťanství.

Zajímavé je zamyslet se nad touhou symbolikou. Je zřejmé, že jen tak komukoliv nedáme napít ze svého poháru. Určitá míra symbolického významu snad přetrvala do současnosti, ale není to tak silný symbol jako dříve.

Barvy: zelená symbolizuje spolehlivost a naději, modrá je barvou věrnosti. Fialová jako barva věrnosti a rovnováhy.

Břečťan, stálezelená popínavá rostlina. Právě popínavost (přilnavost) z něj dělá mimo jiné i symbol přátelství a věrnosti.

Caritas je symbolická postava teologické ctnosti lásky a pečující lásky vůči bližním. Mezi její atributy patří beránek, pochodeň, planoucí srdce, děti a žebráci.

Dýmka míru (kalumet) u severoamerických indiánů se kouřila společně v kruhu lidí, kteří si ji předávali při uzavírání mírových dohod či smluv. Byla vyjádřením vzájemného přátelství.

Kolový ořech je u černošských afrických národů, kvůli své hořké chuti, symbolem překonání životních obtíží. A zároveň symbol ctností, které k tomu napomáhají, jako je přátelství a věrnost.

Sůl je u některých národů společně s chlebem symbolem přátelství a pohostinnosti.

Teprve v průběhu zpracovávání výtvarného projektu mě napadlo, že vlastně pro nás nejpřirozenějším a nejčastějším symbolem přátelství je dar, dárek, něco, co druhému člověku darujeme.

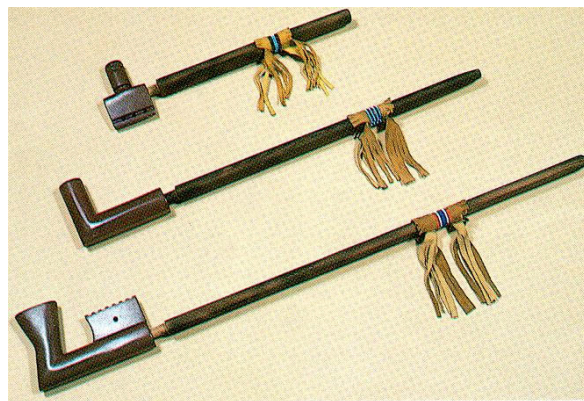
Obr. 1. Ruce

Obr. 2. Břečťan

Obr. 3. Srdce

Obr. 4. Kalumet

2.6. PŘÁTELSTVÍ A VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Přátelství se ve výtvarném umění objevuje v mnoha odlišných pojetích. Někdy je přímým cílem či konceptem díla, někdy jen pomůckou, jindy se ho autor dotkne jen okrajově. Jde o velice široké spektrum autorů a děl, které kdybych chtěla postihnout, pravděpodobně bych musela sepsat něco tak rozsáhlého jako je encyklopedie. Mým cílem bylo vybrat pouze pár autorů a jejich děl. Výběr je naprosto subjektivní, neboť umění je něco, co nelze zcela vnímat pouze objektivním způsobem. Jsou tu autoři a jejich díla, která mě zaujala právě souvislostmi s přátelstvím a vztahy mezi lidmi. Navíc to jsou autoři současní. To proto, že výpověď jejich děl je zároveň výpovědí o současné společnosti.

Dále jsem kromě konkrétních autorů a děl vybrala obecně několik výtvarných tendencí z umění 20. století, které se svou náplní váží k mezilidským vztahům a k mé výtvarné části této práce.

Ján Mančuška

Český umělec, který vystavuje víc v zahraničí než doma. Používá ve své tvorbě různá média jako film, literaturu, konceptuální umění, instalaci, video,... . Jde mu o experimentování s médii, nové pojetí témat, ukázat mnohvrstevnost a skryté významy věcí, kterých si lidé jinak nevšímají.

Mě hlavně zaujala jeho performance „Ten druhý“ s podtitulem „Poprosil jsem svou ženu, aby mi začernila místa, na která si nevidím.“ Dvojice od umělce dostala pokyn, aby žena mužovi začernila na těle místa, kam si on nevidí ze žádné pozice. Pro umělce černá barva symbolizovala identitu. Výstupem celé performance bylo, že člověk potřebuje druhé, aby poznal sám sebe.

To přímo souvisí s přátelstvím. Přátelé jsou ti, od koho dokážeme přijmout i kritiku své osoby, to oni nám umožňují vidět sebe. To, jak se chováme a jak to na druhé působí, jak reagují. Naše vlastní identita se promítá do všeho co děláme, jak vypadáme, jak komunikujeme. Právě v komunikaci výtvarnými prostředky v mé praktické části práce, se také identita každého prezentuje jeho osobními výtvarnými zásahy do obrazu.

Obr. 5. J. Mančuška, Ten druhý

Obr. 6. J. Mančuška, Ten druhý

Markéta Othová

Česká fotografka, známá i ve světě. Mezi svými fotografickými cykly zátiší, výhledů z oken a interiérů má i některé figurativní. Například cyklus "Mluv s ní", který mě velice zaujal. Vznikl v roce 2006. Je to soubor fotografií pořízený v krátkém čase sekvenčním snímáním. Ústřední postava - zpěvačka Björk, kterou fotila na terase jedné pouliční kavárny v Benátkách, je na fotografiích obklopena svými přáteli. Přesto někdy působí na snímcích osamocena. Série fotografií dokumentuje proměňující se komunikaci mezi těmito lidmi. Pohledy, smích i gestikulaci můžeme pozorovat po jednotlivých fázích.

Fotografka zachycuje jejich chování, gesta, výraz tváře, emoce, všechno, co používáme všichni v běžné komunikaci se svými přáteli. Ale my si to nefotíme ani nenatáčíme a neprohlížíme poté. Využíváme zkušeností z toho co vidíme kolem sebe, jak se chovají ostatní lidé k sobě navzájem. Vidět své chování takto zdokumentované může být velkým přínosem k uvědomění si vlastního působení na okolí, vlastních chyb v chování ke druhým a rozvíjení dalšího chování správným směrem. Toho právě využívá videotrénink, který jsem popsala v kapitole Přátelství a sociologie.

Obr. 7. M. Othová, Mluv s ní

Obr. 8. M. Othová, Mluv s ní

Obr. 9. M. Othová, Mluv s ní

Obr. 10. M. Othová, Mluv s ní

Olbram Zoubek

Český sochař, jehož díla promlouvají nejen výrazem, ale i vnitřními pocity a životní situací, kterou lze mnohdy vycítit.

„Je to velmi jednoduché - dělám to, nač myslím - asi jako každý. Dělám lidi, na které myslím. Při práci se snažím vyjasnit svůj vztah k nim a ke světu a při tom se trochu vyznat v sobě. Zajímá mě víc, co dělám, než jak to dělám, tak mi ani nevadí, že dělám každého jinak. Snažím se myslet víc na modrou oblohu, na moře, víno a kameny, spíše než na trosky, propasti, plíseň a mechanismy. Proto je mi asi blízká řecká mytologie. Byl bych šťasten, kdybych mohl sobě i druhým připomenout, že moře šumí stále, i když se tlačíme v elektrice, že obloha nad mraky je vždycky modrá, že v každém z nás je kousek Prométhea, že v každé ženě je kousek bohyně. Napětí mezi tíhou a touhou létat, mezi současností a směřováním k nadčasovosti, mezi tíhou hmoty a snahou ji popřít, mezi dokonalostí a nemožností jí dosáhnout. To je to, co mě vzrušuje. Aby socha stála nohama na zemi a hlavou mířila ke hvězdám.“ Olbram Zoubek

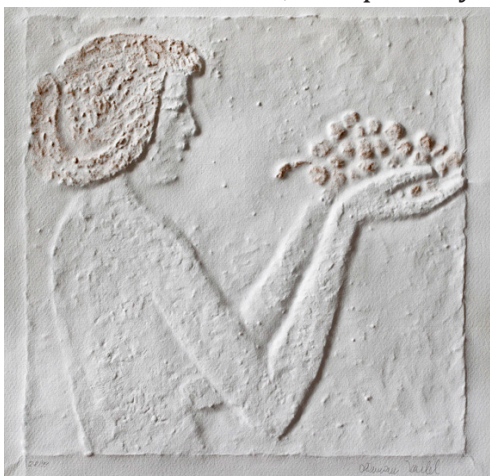
Dle mého názoru tato citlivá slova samotného autora vystihují i citlivé působení jeho děl. Mezilidské vztahy a vztah ke světu, to jsou ta nejcitlivější místa, která každý člověk v životě řeší.

Obr. 11. O. Zoubek, Dvě postavy

Obr. 12. O. Zoubek, Sblížení

Obr. 13. O. Zoubek, Kalendář

Obr. 14. O. Zoubek, Pohlázení

Kateřina Šedá

Snaží se ve svých akcích najít nový způsob vyjádření, než nabízí celé umění doposud. Zajímají ji stereotypy a vztahy mezi lidmi. Její cílovou skupinou jsou obyčejní lidé, žijící vlastní životy na vesnicích, ve městech, nebo na sídlištích. Například v akci „Nic tam není“ přiměla všechny obyvatele jedné vesničky, aby jeden víkendový den všichni vstali ve stejnou hodinu, šli nakoupit do krámu ve stejný čas úplně stejné věci, poobědvali stejný oběd ve stejnou hodinu a také stejně šli spát. Jedním ze záměrů bylo umožnit těmto lidem seznámit se víc mezi sebou, navázat kontakt, přátelství. Ona sama o tom říká, že spojuje životy lidí, které by se jinak nespojily. Nebo akce s názvem „Každej pes, jiná ves“, která se týkala obyvatel jednoho sídliště v Brně. Tam bylo cílem přímo lidi seznámit navzájem. Paneláky natřené každý jinou barvou se staly hlavním motivem pro název i hlavním vzorem, který umělkyně nechala natisknout na 1000 bílých košil. Vybrala si ze sídliště 1000 adres, z těch vytvořila páry a rozesílala košile na jednu adresu z páru a jako odesílatele uvedla druhou adresu z páru. Tak dosáhla toho, že se mnoho rodin spolu na základě tohoto balíčku seznámilo a někteří udržují přátelské vztahy dodnes.

Další akce, jejímž cílem bylo dát lidem příležitost se seznámit a navázat přátelské vztahy, se jmenuje „Výstava za okny“. Lidé měli za okna svých domů vystavit předměty, kterými se chtějí pochlubit. Navzájem si chodili prohlížet, co kdo vystavil a diskutovali o tom. Kateřina Šedá se hodně liší od ostatních hlavně tím, že jí zajímá veřejnost, obyčejní lidé a ti jsou prostředkem i cílem jejích zájmů. Neřeší sama sebe a svůj vztah k něčemu, svůj pohled na něco nebo své pojetí. Jde jí o lidi, o to, kde bydlí, jak funguje místní komunita, apod. Aby mohla některé ze svých akcí realizovat, chodí za lidmi a přemlouvá je třeba celý rok, než jsou ochotni splnit její přání.

Já narozdíl od ní pátrám ve svých vlastních zkušenostech s mezilidskými vztahy a k výtvarné činnosti přemlouvám své blízké přátele, což je mnohem rychlejší a snazší. Zkoumám přátelský vztah, který již funguje, zajímá mě komunikace mezi přáteli.

Obr. 15. K. Šedá, Duch Uhystu

Obr. 16. K. Šedá, Každej pes jiná ves

Automatická kresba

Nejde o to, že bych ve své praktické části používala automatickou kresbu, ale o to, že tato technika okrajově souvisí s tím, o co mi zde šlo. Komunikace neprobíhá jen na základě vědomých procesů, ale jistě i na základě podvědomí. Jako při kontaktu s přítelem můžeme získat dojem například že je „nějaký divný“, uvědomíme si to na základě podvědomého, automatického vyhodnocování přijímaných informací (o tom jak se chová, jak vypadá, jakým tónem co říká,.....). Stejně funguje, když na otázku odpovíme okamžitě tím prvním co nás napadlo. Pracují přitom automatismy a naše podvědomí. A právě tak, jak to vidíme v komunikaci, se tyto vlivy projevují i ve výtvarném dialogu. Vnímáme to, co tvoří druhý, jako reakce na to nás napadne určitá barva nebo nás zaujme určité místo na papíře, či vyvstane v mysli představa určitého tvaru. Tyto podvědomé reakce jsou rychlé a umožňují v dialogu hned reagovat a tvořit. Kdybychom nad každým výtvarným zásahem měli přemýšlet a vymýšlet proč a jak ho udělat, trvalo by to věčně a chyběla by bezprostřední reakce mezi tvořiteli a také atmosféra procesu. Toto je tedy prostor, kde se uplatňují podobné principy jako u automatické kresby. Tato technika se rozšířila díky surrealismu a jeho představitelům. Stala se jednou z forem jak výtvarně vyjádřit hlavní surrealistické cíle. Zachytit skutečný průběh myšlení, vyloučit kontrolu rozumem. K tomu využívali umělci kromě automatické kresby a automatického psaní například snové výjevy, představy vyvolané drogami, různými rituálními obřady, ... Technika automatické kresby se používá dodnes, ale nikoliv ve výtvarném umění. Stala se důležitou součástí psychoterapie. Automatickou kresbu vytváříme všichni, když například sedíme na nudné přednášce a jen tak si čmáráme do zápisků, vnímáme jen napůl a třeba ještě myslíme na něco dalšího. Kresbou se můžeme také odreagovat, převést do ní své rozčilení, stres, uvolnit se. To také využívá psychoterapie.

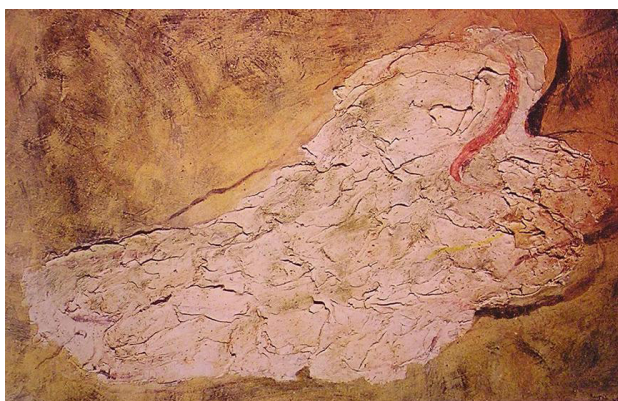
Obr. 17. A. Masson, automatická kresba

Obr. 18. A. Masson, automatická kresba

Informel

Další oblast umění, které se dotýkám ve svých výtvarných dialozích. Souvisí i s automatickou kresbou, protože autor přenáší do díla své vnitřní emoce, pocity, energii. Mnohdy agresivně a energicky útočí výtvarnými prostředky na plátno, aby dosáhl přímého přenosu toho, co cítí. Proces je spontánní, opět zde působí podvědomí a automatismy. Umělci často používají specifické materiály pro autentické vyjádření emocí jako je písek, kusy omítky, drcený mramor, sádra, silné nánosy barvy. Já ve výtvarném dialogu využívám tu spontánnost výtvarné reakce a přenos pocitu, emoce do výtvarného díla. Protože pracuji s přáteli, nejde o agresivní útoky na plátno ve snaze vybit své emoce, ale o běžnou komunikaci mezi lidmi, přenesenou do neobvyklého média. Přesto se určitá potřeba agresivněji zasáhnout do díla objevuje i u mých dialogů. Může to souviset s touhou využít trojrozměrné kvality pro lepší převedení svých pocitů do obrazu. Možná i s potřebou používat různá média, nespokojit se jen s pastelkami nebo štětcem, ale pro to, co chceme sdělit, použít různé prostředky.

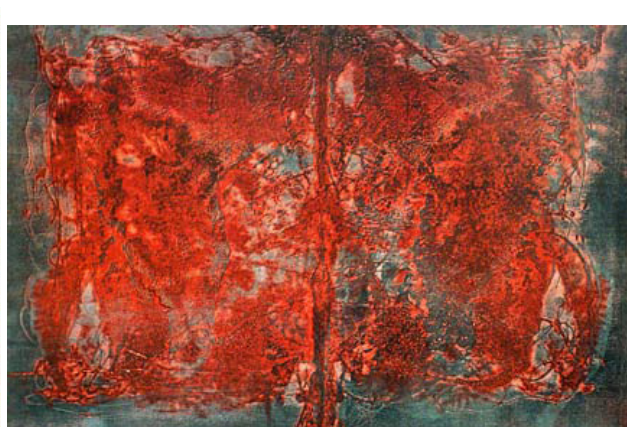
Obr. 19. J. Fautrier, Židovka

Obr. 20. J. Fautrier

Obr. 21. J. Dubuffet

Obr. 22. V. Boudník

Art brut

Souvisí opět s informelem i s automatickou kresbou, ale zahrnuje trochu jinou oblast umění. Tento název použil poprvé roku 1945 Jean Dubuffet. Do češtiny lze tento výraz přeložit jako „syrové umění“, umění v surovém, nebo původním stavu. Patří sem jakákoliv média od kresby, malby, přes výšivku, díla tesaná či modelovaná. Autoři tohoto umění nemusí být profesionální umělci. Mohou sem patřit vězni, bezdomovci, lidé žijící v ústraní od společnosti. Psychicky nemocní, postižení lidé, spiritistická média. Jejich výtvarný projev nemá žádný vztah k umění klasickému ani soudobému, jde o vyjádření vlastních problémů, pocitů, prožitků, emocí. Díla čerpají z umělce samotného. Jejich projev je ryze spontánní, tvoření je pro ně nutkavou potřebou. Prostřednictvím něho si vytvářejí vlastní paralelní světy v nichž žijí.

V souvislosti s tím si vzpomínám, že jsem viděla jednu výstavu, přesně na toto téma. Jmenovala se „Paralelní zkušenosti“ a bylo to v roce 2010 v září v areálu psychiatrické kliniky v Kateřinské zahradě. Výstava probíhala pod širým nebem, volně přístupná veřejnosti. Návštěvníci mohli vidět velkoformátové zvětšeniny výtvarných děl umělců s duševním onemocněním. Mě osobně tato výstava velice zaujala. Některá díla jsem si i vyfotila. Z obrazů na mě vyplouvaly neuvěřitelné fantaskní představy, takové scény by žádný umělec nevymyslel tak, jako člověk, který své představy žije, jsou součástí jeho nemoci a jejich převedením na papír se uvolňuje a léčí. Každý autor šel jinou cestou, často i používali rozdílné výtvarné prostředky a postupy, ale každý výsledek byl uchvacující. Jejich psychika je pro ně takovým zdrojem vizuálních představ, jaký by jim mohl závidět leckterý umělec.

Obr. 23. A. Tapies

Obr. 24. Paralelní zkušenosti, detail

3. PŘÁTELSTVÍ JAKO POLE PRO EXPERIMENT VE VÝTVARNÉ TVORBĚ

3.1. ÚVOD K VÝTVARNÉ ČÁSTI

V této části práce zkoumám komunikaci mezi přáteli prostřednictvím papíru a výtvarných prostředků. Princip spočívá v tom, že naproti sobě sedí dva přátelé. Uprostřed před sebou mají papír a po stranách všemožné výtvarné i jiné potřeby. Jejich úkolem je komunikovat přes tyto věci. Reagovat na to, co udělal ten druhý a vést s ním dialog na papíře. Celý tento proces jsem pojmenovala výtvarný dialog. K jeho uskutečnění jsem využila pět svých kamarádek a celkem jsme vytvořili sedm výtvarných dialogů. Podobné téma jsem našla v jedné umělecké akci Kateřiny Šedé s názvem Duch Uhystu (Der Geis von Uhyst) v německé vesnici jménem Uhyst (cca 800 obyvatel). Místní lidé dostali úkol, aby jednou čarou a postupně různými kreslícími prostředky, nakreslili svůj pohled na zvláštnosti obce na jednu čtvrtku papíru. Výsledkem akce byla kolektivní kresba, podepsaná z rubu všemi 316 autory. Ačkoliv tu hraje důležitou roli místo, také jde o výtvarný projev několika lidí něčím k sobě spoutaným. Podobně jako v mé práci. Já jsem ale navíc své výtvarné dialogy natáčela v průběhu na video. Některé momenty procesu tvoření jsou snad ještě zajímavější než samotný výsledek. Lze z nich trochu vysledovat přístup každého tvůrce k výtvarné tvorbě vůbec, pak k zadanému úkolu, i k samotnému přátelství. K tomuto konečnému konceptu jsem se dopracovala postupně přes různé nápady a připomínky. Teprve poté jsem hledala souvislosti v různých oblastech a mimo jiné jsem se dozvěděla o artefiletice a o komunikační malbě či kresbě, která má hodně podobného.

3.2. ARTEFILETIKA A KOMUNIKAČNÍ MALBA/KRESBA

“Název „artefiletika“ je složen ze dvou částí. První část názvu odkazuje k umění (především výtvarnému) a také k arteterapii - z latinského ars, artis = umění. Druhá část pojmenování je inspirována myšlenkou pedagoga H. Broudyho (1976) o filetickém přístupu ve výchově, v němž intelektový rozvoj je úzce spjatý s rozvojem emočním a sociálním.” “Metodicky je artefiletika založena na psycho-didaktickém využití dvou navzájem spjatých aktivit: (a) exprese - výrazového tvůrčího projevu, (b) reflexe - náhledu na to, co bylo zažito a vytvořeno.” (Slavík, 2001, str. 12)

“Technika tedy není něčím, co přichází k žákovi z vnějšku, pouze jako zadání. Je něčím víc, je vyhledávaným nástrojem pro sdělení nevyslovitelného. Proto má být přijata za vlastní a zažita ve své podstatě.” (Slavík, 1997, str. 180)

Dále uvádím přímo část artefiletického pojetí úkolu z praxe výtvarné výchovy.

“Budou nám stačit různé druhy bílého papíru. Můžeme jej vytrhávat, vyřezávat, vystříhávat, vyvolávat v život tvary, které mohou promlouvat. Těmi nejjednoduššími prostředky se přiblížíme záhadám výtvarného sdělování. Vstoupíme do výtvarných rozhovorů prostřednictvím vlastní tvorby. Tak můžeme bezprostředně ověřit, zda jsme si správně porozuměli, budeme se ptát a dávat odpovědi. Vytváříme dvojice, v nichž provedeme výtvarný dialog. Velký prázdný kartón papíru je místem, na němž

se má odvíjet. Obsah nebyl přesně určen. Mluvit za každého z nás budou jenom abstraktní papírové tvary, pro tentokrát se vzdáme i barvy..." (Slavík, Wawrosz, 2004, str. 243) Toto je podobný příklad výtvarného dialogu, jaký používám já ve své výtvarné části práce. Tento, narozdíl od mého, má výchovné cíle a je součástí širšího procesu. Tento princip je dále samostatně využíván v technice nazývané komunikační malba/kresba.

Komunikační malba/kresba

"Účastníci (žáci) se rozdělí do libovolných dvojic. Posadí se naproti sobě. Je dobré, aby dvojice měly trochu soukromí. Mezi sebou mají papír." "Každý účastník si vybere jednu barvu, se kterou bude pracovat po celou dobu aktivity a nebude ji vyměňovat. Ve dvojici by tedy neměly být dvě stejné barvy." "Po celou dobu aktivity by se žáci mezi sebou neměli bavit, je povoleno se smát a vyjadřovat nelibost nějakým zástupným zvukem (například mručením). Je možné jim říci, že v průběhu aktivity mají hovořit pouze štětci nebo pastelkami. Na začátku je také dobré žáky poprosit, aby popustili uzdu své fantazie, neboť vědí, že lidé mohou, to co mají na mysli, vyjadřovat také různými symboly (srdce, slzy, blesky...), a proto ať je zkusí nepoužívat – jen v krajních případech. Je možné se jich návodně zeptat, jakým způsobem by jinak než bleskem vyjádřili vztek – čmáranice spirály, ostrá hranatá linie, křížek..." "Tato technika bývá využívána v arteterapii jako jedna z tzv. interaktivních neverbálních technik. Práce účastníků nabízí řadu interpretací jak učiteli, tak žákům. Tato technika se dá dělat v různých obdobích, několikrát, v různých dvojicích a pokaždé může člověku vyjít trochu jinak. Učitel i žáci si na pracích ukazují jak spolu dokázali komunikovat (zda spolu dokázali vyjít, zda měli konflikt, jestli ho vyřešili a došli k usmíření, kolik prostoru zabrali nebo kolik nabídli, atd.)." (Hajdušková, Komunikační malba/kresba, [online]) Narozdíl od těchto dvou příkladů z artefiletické praxe, moje výtvarné dialogy nesledují pedagogické cíle. Mým cílem je zážitek komunikace skrze přátelství, vyjádřený libovolnými výtvarnými prostředky. Tvořitel si vybírá i z prostředků nevýtvarných, jde jen o to, aby jimi podpořil své vyjádření toho, co chce sdělit. Takto se v mých dialogích uplatňují nejen kresebné a malířské prostředky, ale i lepenka, řezák, lepidlo, špachtle, vývrtka nebo cedník. Technika tedy není ničím omezena. Dále neomezují ani verbální komunikaci v průběhu výtvarného dialogu. Záleží na individualitě každého člověka a na jedinečnosti přátelského vztahu. Někdo má nutkavou potřebu komentovat své výtvarné zásahy a pomáhá mu to při hlubším uvolnění. Někdo skutečně po celou dobu nepromluví a plně se soustředí na výtvarné vyjádření. Navíc tyto moje akce probíhaly určitým způsobem náhodně v čase. Když zrovna tvořitelé měli na sebe čas a na základě dobrovolné účasti. To je oproti jasně vymezené hodině výtvarné výchovy obrovský rozdíl v atmosféře i v samotné komunikaci. Další rozdíl je v reflektivním dialogu po ukončení společné práce. Ten přímo po mých výtvarných dialogích neproběhl. Počkala jsem několik dní a teprve potom je požádala, aby z díla vybrali detail, který je nejvíce zaujme. K tomu měli napsat proč vybrali zrovna tento, jaké pocity se vážou ke chvíli tvoření toho detailu a kdo ho tvořil, popřípadě další postřehy. Sama jsem udělala totéž a výsledkem celých procesů je porovnání těchto

vybraných detailů a tím získané zajímavé informace o tom, jak každý z nás vnímá to společné dílo a jak prožíval celý výtvarný dialog. Přes tyto rozdíly má mé pojetí mnoho společného právě s výše uvedenými artefietickými technikami. Mě osobně to hlavně ujistilo, že jsem se ve svém průzkumu vydala správnou cestou.

3.3. KONCEPT

Cílem mojí výtvarné části bakalářské práce bylo provést jakýsi výtvarný experiment mezi mnou a mými nejbližšími přáteli. Účast byla naprosto dobrovolná. Žádný muž nenašel odvahu zapojit se do procesu vytváření výtvarného díla. Ne že by mě to překvapilo, své přátele znám docela dobře, ale zajímavé to rozhodně je. Kamarádky samozřejmě předem se vším souhlasily, než jsem se do toho vůbec pustila. Musely si najít čas, přijet a pak se podrobit mým požadavkům a účastnit se aktivně výtvarného dialogu. Bylo to něco hodně nového a neobvyklého pro náš vzájemný vztah. Celý proces jsem v průběhu natáčela a fotografovala, abych to nakonec mohla sestříhat do krátké prezentace. Výsledkem experimentu jsou tedy společnou komunikací vytvořená výtvarná díla a video sestříhané z procesů. To ale ještě není všechno. Z hotového díla vybral každý z tvořitelů detail, který ho nějakým způsobem zaujal. K tomu popsal své pocity a situaci z procesu tvoření, která se k detailu váže. Zajímavou tečkou nakonec je srovnání toho, kdo vybral jaký detail a jak se o něm vyjadřuje. Tyto věci prezentují osobní vztah každého k samotnému procesu tvoření.

Výtvarný dialog: Takto jsem nazvala komunikaci mezi dvěma přáteli skrze výtvarné médium. Důležité je, že jde skutečně o dialog. Obě strany se podílejí na vzniku díla podle svých představ a reakcí na výtvarný projev toho druhého.

3.3.1. Moji přátelé

Přátelství je pro mne osobně velice důležité. Nejen že mi přátelé pomohou, když já něco potřebuji, ale zároveň já ráda pomáhám jim. Tak by mělo přátelství fungovat a rozvíjet se. Obvykle nás spojují hlavně zájmy. Společný zájem o historii a hudbu tvoří jeden můj okruh přátel. Někteří jsou v něm i proto, že potom, co jsme se poznali, přidali se k mým zájmům. A nebo je naopak vodítkem přímo zájem. Například když někoho přímo sháníme do své historické kapely. Pokud se nový člověk nespřátelí dobře se všemi, nechceme ho. Je důležité, když společně s lidmi něco děláte, abyste byli provázáni vzájemným přátelstvím. Pak víte, že se na všechny můžete spolehnout. Potom mám okruh spíš jen kamarádů mezi spolužáky ve škole. Nakonec okruh přátel a kamarádů kolem organizace letního dětského tábora a pak nezařaditelné přátele vymykající se okruhům, nebo prostupující skrz několik. Vlastně mám někdy pocit, že mám tolik přátel, že už nechci nové. Jenže nikdy nevíte, co se kdy komu přihodí. Když nad tím ještě uvažuji, minimum mých přátel má jen střední vzdělání a nikdo nepatří do „typické normální populace“. Buď jsou ponořeni do zájmu o historii, nebo o organizaci volného času pro děti, nebo do křesťanství a nebo také do všeho. Věk přátel u mne nehraje roli a není vždy pravidlem, že ženy mají hlavně kamarádky a muži hlavně kamarády. Pokud jde

konkrétně o účastnících mých výtvarných dialogů, ty patří do okruhu zájmu o historii. Některé studovaly výtvarně zaměřené školy, jiné ne. Pokud jde o věk, pohybujeme se asi v rozmezí 22-24 let.

3.4. PRŮBĚH EXPERIMENTŮ

3.4.1. Zdeňka

Dohodli jsme se na médiu a podkladě. Celý proces jsem natáčela fotoaparátem na stativu. Tím co nás dvě mimo jiné spojuje je zájem o výtvarnou tvorbu. Hned na začátku Zdeňku zaujal cedník, který použila pro přesné nakreslení kruhu doprostřed papíru. Od tohoto hlavního prvku se dále odvíjel celý proces. Postupně jsme po kouscích zaplňovaly papír. Střídaly jsme se po chvilkách a reagovaly navzájem na to, co udělala předtím ta druhá. Bylo to pro obě velmi zábavné. Zásahy té druhé vždy inspirovaly a motivovaly k výtvarným projevům tu první.

Tento dialog proběhl jako úplně první, ani já jsem ještě neměla přesnou představu o tom, jak to bude probíhat. Mě osobně překvapilo jak moc zábavné to pro nás bylo. Navzájem jsme respektovaly zásahy té druhé a snažily se jejich podstatu zachovat, i když se postupně vrstvily přes sebe, navzájem ničily nebo přetvářely. Všimla jsem si, že jí trvá jednotlivý zásah delší dobu než mě, tvoří pečlivě a s rozvahou. Naopak moje zásahy bývají rychlejší, reagují třeba jen na předchozí krok a víc destruuji. Po celém tom dialogu jsem si uvědomila, že to na obě působilo velmi přirozeně, jako uklidňující proces. Skutečně do takového vyjádření můžete vložit jakékoliv emoce vůči tomu druhému a on na ně zareaguje. Nemusíte volit „ta správná slova“. Sděluje to, co cítíte přímo, bezprostředně a bez přetvářky, druhý reaguje také tak. Oba cítíte uvolnění, klid a souznění s tím druhým mimo dílo. Na papíře se odehrává právě to, co byste třeba nikdy nevyslovili a vlastně to ani přesně neumíte pojmenovat. Je to velmi přirozené.

Obr. 25. Výtvarný dialog se Zdeňkou

3.4.2. Alena

V tomto díle jsem chtěla posunout experiment trochu jinam a zapojit do obrazu jak čistě výtvarný dialog, tak samostatně vytvořený prvek něčeho, co nás spojuje a co může výsledný dialog také ovlivňovat. Jeden z důvodů tohoto propojení byl i fakt, že Aleniny zkušenosti s výtvarným uměním končily výtvarnou výchovou na základní škole. Pomocným vodítkem pro náš dialog byla hudba. Nejdříve jsme si rozvrhly na papír notové osnovy a zapsaly noty. To měla být jakási příprava na celý proces výtvarného dialogu, chtěla jsem, aby se nejdříve Alena seznámila se štetcem, barvou a papírem. Rozpomněla se na to, jak přenášet představy do výtvarných sdělení. Poté už jsme přešly k výtvarnému dialogu, který se vztahoval k hudbě, k tomu, co nás tolik spojuje. Melodii zapsanou notami jsme si nakonec přehrály.

Pro obě byl celý proces uvolňující a hravý. Bavilo to velice i Alenu. Říkala, že je to pro ni velmi uklidňující a odreagovávající proces.

Mé osobní dojmy jsou velmi pozitivní. Bavilo mě propojování hudby s výtvarnou činností. To by se dalo využít na tisíc způsobů v hodinách výtvarné výchovy s dětmi, i s kýmkoliv jiným. Při tvorbě s Alenou jsme se nestřídaly ale tvořily obě současně. I tak jsme reagovaly na zásahy té druhé a skládaly dohromady jakousi mozaiku z jednotlivých kousíčků myšlenek, sdělení.

Obr. 26. Výtvarný dialog s Alenou

3.4.3. Hana

Seděly jsme naproti sobě a komunikovaly skrz papír a barvy. Tentokrát jsem vyzkoušela, že jsme tvořily současně. Takto se intenzivněji projevilo, že každá pracuje na „své“ části papíru. Málo jsme zasahovaly do prostoru té druhé. Je to přirozené při sociálních kontaktech s ostatními lidmi, že si kolem sebe každý chrání určitý prostor, do kterého nechce ostatní pouštět. Je mu to nepříjemné. Mým výtvarným záměrem ale nebylo vytvořit na jednom papíře dvě různá díla, a proto jsem v průběhu práce papír otočila abychom si vyměnily strany a tvořily i na místě té druhé. Tak vzniklo jedno provázané výtvarné dílo. Stejně jako u jiných dialogů, nás to velice bavilo a zásahy té druhé navzájem inspirovaly k tvorbě vlastní. Přesto jsem měla osobně pocit, že každá z nás přenáší na papír svůj úplně jiný vizuální svět a navzájem se přebíjejí. Byla to pro nás zábavná hra na papíře. Zaujalo mě, jak každý z tvůrčitelů k tomu přistupuje úplně jinak. Každý je osobnost a vnímá to jinak. Jinak tvoří.

Hana studuje archeologii. Je zajímavé v jakých všech oblastech můžeme nacházet vazby k výtvarné tvorbě. Pro Hanu bylo takovéto výtvarné počínání něco úplně nového. Byla velmi opatrná a nevytvářela příliš výrazné zásahy do papíru. To odpovídá i její povaze a tomu jak ji já znám. Nikam se nehrne, když to nezná. Celkem jsme společně vytvořily dva výtvarné dialogy. Obvykle trval jeden kolem čtyřiceti minut. Poměrně těžké bylo ukončit to. Říct, že už je to dobré a nezasahovat dál. Právě proto, že nás to tak bavilo, a proto, že se dílo neustále dynamicky proměňovalo, bylo těžké říct v určitou chvíli „stop“. Ukončily jsme to obvykle tehdy, když už nás nenapadalo mnoho možností pro další výtvarnou komunikaci.

Obr. 27. Výtvarný dialog s Hanou, první

Obr. 28. Výtvarný dialog s Hanou, druhý

3.4.4. Klára

Opět jsme obě tvořily na jeden papír a střídaly se v tvoření. Zůstaly jsme u již osvědčených materiálů, jako pastelky, lepenka, řezák, a navíc použily bílou barvu a fixy. Píši „osvědčené“ materiály proto, že jsou intuitivní. Nejsnáz a nejrychleji lze jimi zachytit okamžitou představu. Klára není ve výtvarné oblasti laik, ale zabývá se kreslenou animací, reklamní grafikou a výrobou nejrůznějších loutek. Společné tvoření bylo velice zábavné. Několikrát mě překvapila svou osobitou fantazií a výraznými zásahy, jako například rozřezání kusu formátu na části, které jsem neviděla u nikoho jiného. Z procesu tvorby bylo znát, že ví co a jak chce vyjádřit, narozdíl například od Aleny, která neměla zkušenosti s výtvarnem a spíš zjišťovala co všechno jí prostředky umožňují, teprve objevovala možnosti výtvarného vyjádření. Na rozdíl od některých ostatních výtvorů, ve své podstatě abstraktních, jsme se s Klárou několikrát přistihly, že vytváříme konkrétní věci. Hadí tvary a ptačí zobák, který se postupně vyjevil z abstraktních tvarů. Nepochybně má na rozdílný průběh našeho dialogu také vliv to, že studujeme ve stejném ročníku Vyšší odbornou školu Václava Hollara. Známe navzájem své výtvarné počiny a mnohdy se o tom bavíme a konzultujeme je navzájem. U každého to prostě probíhá úplně jinak.

Obr. 29. Výtvarný dialog s Klárou

3.4.5. Alžběta

Naše tvoření prvního dialogu začínalo trochu rozpačitě. Chvilí trvalo, než se Alžběta seznámila s pro ni úplně novým způsobem vyjádření a osahala si výtvarné prostředky i papír. Ze začátku jen nesměle doplňovala moje výtvarné zásahy. Vždy jsme se po chvilkách střídaly. Po nějaké době již tvořila odvážněji, dokonce použila řezák pro narušení plochy papíru otvorem.

Všimla jsem si, že v průběhu tvoření druhého díla často opakujeme tvar, nebo styl předchozího zásahu té druhé. Jistě se to objevilo i v jiných dialogích, ale tady podle mne nejvýrazněji. Proto mě to tolik zaujalo. Při celém průběhu jsem měla dojem hravého souznění. S Alžbětou máme hodně společného a dobře si rozumíme, o to větší rozdíly nás dělí v jiných oblastech. Ještě nás spojuje zelená barva, ačkoliv ona má ráda spíš temně zelené odstíny a já světlejší. Taký si uvědomuji, že se často uchýlovala ve svých výtvarných projevech k různým symbolům. Myslím si, že jeden z důvodů může být i to, že výtvarně netvoří, ani se o to nezajímá a všeobecné symboly jí pomáhají při vyjádření v pro ni neznámé oblasti, jako je výtvarno.

Obr. 30. Výtvarný dialog s Alžbětou, první

Obr. 31. Výtvarný dialog s Alžbětou, druhý

3.5.6. Detaily

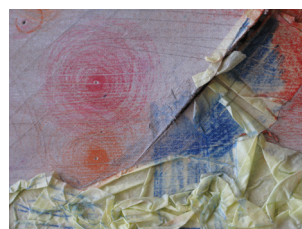
Fotografii hotového díla, jsem poslala zpětně druhé spoluautorce s prosbou, aby vybrala detail, který ji nejvíc zaujme. Navíc měla k tomu každá napsat, jestli si vzpomíná, jaké měla myšlenky a pocity, když ten detail vznikl. Také já jsem na všech dílech vybrala detaily. Na konec mi šlo o to, v čem se bude náš výběr lišit a v čem shodovat. Osobní výběr každé z nás a komentář k němu, poodhalí osobitý přístup k tomu dílu a procesu jeho tvoření. Detaily jsem vytiskla jako fotografie na formáty A3, aby se staly součástí výstavy.

Obr. 32. Klára_Klára

Obr. 33. Klára_já

Obr. 34. Zdeňka_Zdeňka

Obr. 35. Zdeňka_já

Obr. 36. Alena_Alena

Obr. 37. Alena_já

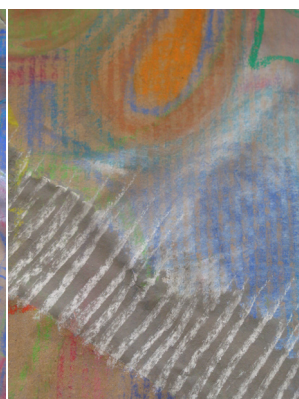
Obr. 38. Hana1_Hana

Obr. 39. Hana1_já

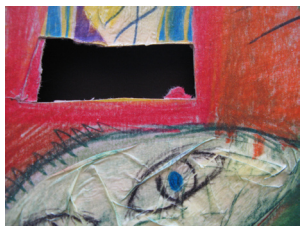
Obr. 40. Hana2_Hana

Obr. 41. Hana2_já

Obr. 42. Alží1_Alží

Obr. 43. Alží1_já

Obr. 44. Alží2_Alží

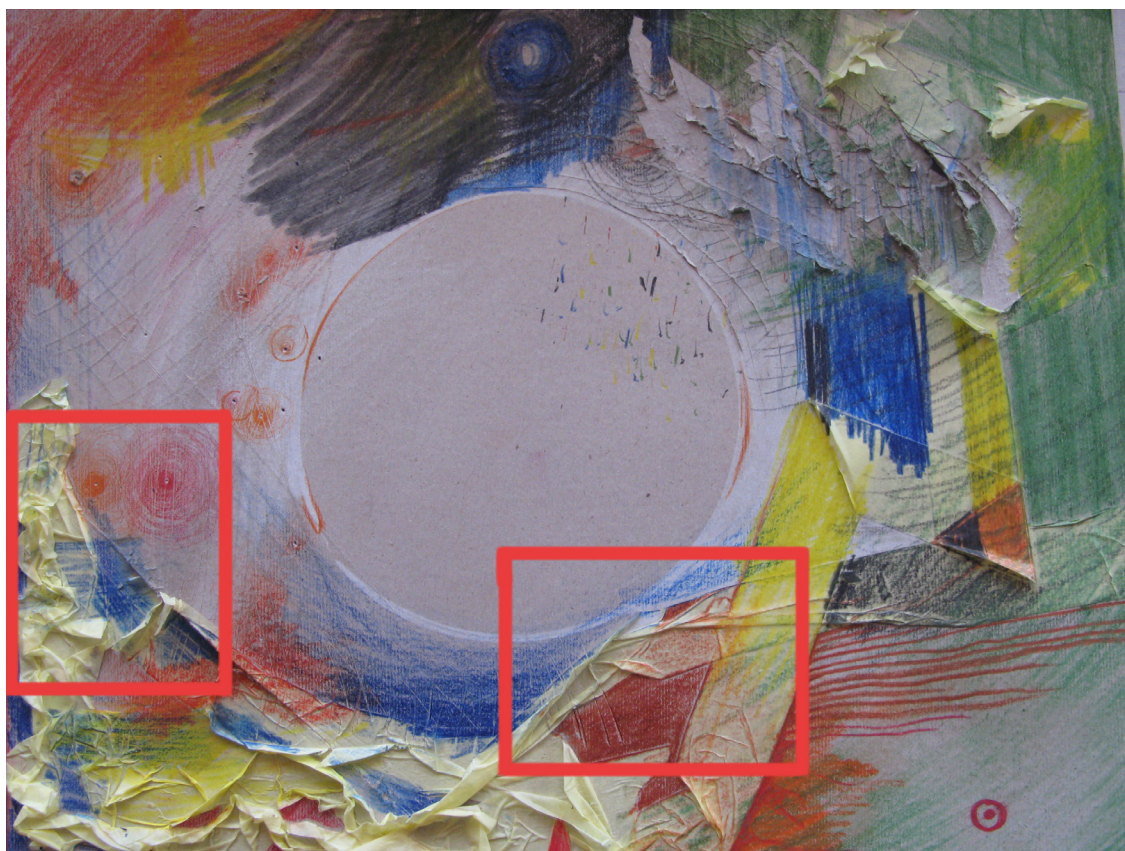

Obr. 45. Alží2_já

Komentáře tvůrců k vybraným detailům

Zdeňka: Při kreslení a tvoření mě prakticky nenapadalo nic, tvořila jsem na takové té vlně, kdy člověka hypnotizují vlastní pohyby pastelkou a musí stále přidávat a hlavně kreslit konstantní rychlostí a bez přestávek a nesmí přemýšlet, tak jsem se tak nechala unášet. Když v tom vzala Zuzka bodec a začala mi harmonickou kresbu narušovat a probodávat. Vytrhlo mě to a přesunulo do reality, velice rázně. Řekla sem si, že to budu ignorovat a začala jsem její zásahy asimilovat, začleňovala jsem je do svého vlastního hypnotického světa tím, že jsem kolem nich začala kroužit. Zuzku to asi zaskočilo, že se nenechám jen tak snadno vydráždit, tak vzala řezák a začla celou kresbu rozřezávat. To už mě donutilo k probuzení úplně, nemohla jsem se vrátit do polospánku a začla jsem karton chaoticky polepovat papírovou lepenkou. Postupně jsem se zase zklidnila a lepenka dostávala řád a pravé úhly, rovné linie. Tak nějak je to i s naším vztahem, někdy moc nevnímám realitu a pluju si někde mimo prostor a jak mě zmerčí Zuzka, tak se vyhoupne, chytne mě za nohy a stáhne zpátky na zem. Jak se říká, jednou za čas je potřeba snílka profackovat, aby se vrátil do života a začal makat.

Já: Vybrala jsem detail na hranici kruhu. Kruh nakreslila Zdeňka hned na začátku a po celou dobu tvorby jsme se snažily do něho nezasahovat. Jako bychom kreslily kolem nějakého tajemství, které nesmíme odkrýt. Vždy u těch hranic jsem měla dojem že se střetáváme ve společném dialogu. Hovoříme spolu ale každá má před tou druhou ukryté tajemství. Něco o čem se nehovoří. Tento detail na mě nepůsobí jako konflikt, ale spíš vzájemné respektování.

Obr. 46. Výtvarný dialog se Zdeňkou a detaily

Alena: Zaujal mě tenhle moment, zdůraznění noty. Zajímavé při tvoření mi právě přišlo, že jsme zdůraznily notu, která označuje disharmonii, a ostatní noty okolo jsou přitom harmonické, což ukazuje, že přátelství není jednoduché, že tam jsou i výkyvy, kdy lidé mohou být naštvaní, ale pak se to opět srovná do té harmonie.

Já: Tento výřez je pro mne jakýmsi středem obrazu, místem, kde jsme se s Alenou střetávaly při svém tvoření pokaždé, když jedna chtěla zasáhnout do poloviny obrazu bližší té druhé. Tento detail jsme vytvořili postupnými společnými zásahy.

Obr. 47. Výtvarný dialog s Alenou a detaily

Hana1: Bublinkýý...už se těším na další vodu a sjíždění jezů po zadku. Po dlouhé době jsem se zas trochu výtvarně (jestli se to tak dá označit) vyblbla. Za což ti moc, moc děkuju.

Já: Tento detail jsem vybrala, protože se v něm prolínají naše zásahy a komunikují spolu. Můj prvek je sice výraznější, ale nenarušuje Hančin zásah. Z tohoto detailu mám pocit souznění a společného odreagování.

Obr. 48. Výtvarný dialog s Hanou první a detaily

Hana2: Jsmě vážně hodně praštěný...kam až se dá zajít od náhodně vytvořených kachniček... Jinak mám dojem, že detailů, které by dělala jen jedna z nás je tam hodně málo, buď je nemůžu najít, nebo si nepamatuju, kdo je maloval. Vždycky jsme si do toho tak nějak vzájemně vlezly. Dobře uznávám, jezdila jsem s pastelkou často na návštěvu.

Já: Nad tímto detailem jsem dlouho váhala, protože v celém obraze snad není kousek, do kterého bychom nezasahovaly obě a navíc ještě v několika vrstvách. Působí to na mě jako bychom si chtěly odvyprávět celé ty roky co se známe od začátku až do teď. Tento detail je prolínáním naší společné diskuse v několika časech zároveň, ale pokaždé společně souzní.

Obr. 49. Výtvarný dialog s Hanou druhý a detaily

Klára: Detail jsem vybrala, protože mi jeho výroba přišla nejvtipnější a taky proto, že měděná kolečka působí hezky. Jde o trojúhelníkový výřez z formátu, který Zuzka nalepila zpátky. Myslela jsem při tom na lékárnu v Bechyni na náměstí, která sídlí ve starém domě se štítem zdobeným "božím okem". Oko jsem pozorovala jako malá a dlouho jsem nevěděla, proč tam je a co má za význam, takže mi utkvělo. Zuzčin výstřižek jsem tedy doplnila kresbou čehosi, co připomíná oko a ona za symbol přidala žlutou záři. Myslím, že šlo z obou stran o jistou nadsázku a recesi, což docela dobře vystihuje jakoukoli naši společnou konverzaci.

Já: Tímto detailem jsem chtěla podtrhnout skutečnost, že jsme s Klárou využívaly hodně lepenky, řezáku, narušování povrchu papíru až do téměř reliéfních kvalit. Na mne to působilo snahou o hravost svého sdělení a moment překvapení té druhé. V detailu spolu souzní zásahy nás obou, ale nejsou jasně odděleny.

Obr. 50. Výtvarný dialog s Klárou a detaily

Alžběta1: Detail se tvořil někdy ke konci celého díla, byla to spíš improvizace z mojí strany, protože zrovna zbyl kus lepicí pásky a oranžová byla jedna z mála pastelek, která nebyla zničená. Z tohohle tedy plyne, že jsem ho tvořila já, a plyne to i z výběru barev, protože oranžová, zelená a bílá mi symbolizují Irsko, stejně tak kříž, který jsem tam vytvořila. Myslela jsem přitom na některé aspekty svého osobního života, mluvila jsem o nich a zjišťovala, že jsem ráda, že si o nich můžu povídat s někým, kdo mi je blízký, že nemusím nic předstírat a že přátelství spočívá i v tom, že se mi za to nesměje.

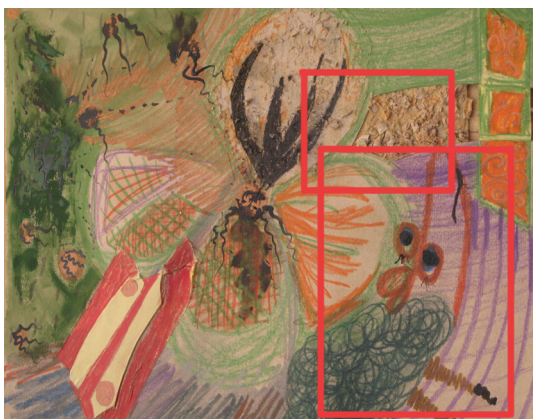
Já: Tento detail pro mne vyjadřuje touhu Alžběty, proniknout hlouběji do komunikace, proniknout hlouběji do papíru a tvořit nejen povrch, ale i hmotu. Představuje pro mne takový zlom, kdy už se s výtvarnými prostředky natolik seznámila, že se rozhodla zasáhnout odvážněji do dialogu. Jinak jsou zde zásahy nás obou, které se vzájemně doplňují.

Obr. 51. Výtvarný dialog s Alžbětou první a detaily

Alžběta2: Vybrala jsem tuhle část, protože si pamatuji, jak jsem ji vyráběla. Zelená s oranžovou barvou mi připomínají historii, kterou děláme obě (mám zeleno-oranžové šaty) a líbí se mi představa zelené vlny. Ovce symbolizuje Irsko, opět. Při kreslení jsem myslela víceméně na tytéž věci, jako předtím, a pamatuju si, že bylo příjemné jen přejíždět tužkou po papíře a ani se na něj nedívat, protože vlna se kreslí sama. Bylo to spíš jako povídání s přídatným kreslením, než obráceně, a tak by to v přátelství mělo být - nejdřív povídání, a jiné věci k tomu.

Já: Tento detail mě zaujal proto, jak zvláště působí mezi ostatními prvky v díle. Obsahuje zásahy nás obou, které navzájem kontrastují. Můj pocit z tohoto výřezu dialogu je harmonický.

Obr. 52. Výtvarný dialog s Alžbětou druhý a detaily

3.5. VÝSLEDKY EXPERIMENTŮ

Každý z tvořitelů měl potřebu sdělit své dojmy hned po ukončení tvoření výtvarného dialogu. Všichni mí přátelé se shodli v tom, že to pro ně bylo velmi uvolňující a zábavné. Odcházeli s pocitem odreagování, relaxace a potěšení z nového zážitku. Já jsem počkala několik dní a poté je požádala, aby z díla vybrali detail, který je nejvíce zaujme. K tomu měli napsat proč vybrali zrovna tento, jaké pocity se vážou ke chvíli tvoření toho detailu a kdo ho tvořil. Případně další postřehy. Sama jsem udělala totéž a výsledkem celých procesů je porovnání těchto vybraných detailů a tím získané zajímavé informace o tom, jak každý z nás vnímá to společné dílo a jak prožíval celý výtvarný dialog.

Například v detailech z díla tvořeného s Alenou, se promítla hudba, to co nás dvě spojuje. Zaujalo mě, že detaily, které jsme obě vybraly jsou velice blízko sebe a okrajovou částí se dokonce překrývají. Podobné shody jsme dosáhly i v jednom díle s Hanou. Ona vybrala větší detail a já menší z oblasti jejího výběru.

4. PŘÁTELSTVÍ VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

Prostřednictvím výtvarné výchovy lze přirozeně rozvíjet zdravý kolektiv třídy, vztahy mezi jednotlivými dětmi i mezi skupinou a učitelem. V dnešní době globalizace a minimalizace osobního kontaktu s ostatními lidmi, je rozvíjení pozitivních sociálních vazeb nových generací velmi důležité. Přátelství rozvíjejí společné zážitky, zkušenosti a společně strávený čas. To všechno můžeme dětem nabídnout nejen v hodinách výtvarné výchovy tvorbou nových věcí, ale i návštěvou galerie, zajímavé akce, nebo jen přesunem výtvarného tvoření do přírody či naopak přinesením něčeho zajímavého do třídy. Tím rozvíjíme nejen poznávání, zkušenosti a vědomosti dětí, ale zároveň dáváme příležitost řešit nové problémy ve skupině, vytvářet vlastní názory a navzájem argumentovat, čímž rozvíjejí děti svou vlastní osobnost v souvislosti s kolektivem a svými přáteli. Během vyvíjející se osobnosti nás přátelé opouští, ale nalézáme zase nové, u dětí je přátelství něco velice silného. Těžce se proto vyrovnávají se ztrátou oblíbeného přítele. Tvorbou výtvarného úkolu ve skupinkách nebo ve dvojicích podporujeme rozvoj přátelství mezi dětmi. Každý k zadanému úkolu přistupuje úplně jinak. Každý je osobnost a vnímá to jinak. Napadlo mě v souvislosti s mými výtvarnými dialogy, že toto je velice důležité téma pro výtvarnou činnost dětí. Také musíme počítat s tím, že každé dítě vidí zadaný úkol jinak, a proto se výsledky mohou hodně lišit. Zdá se mi to jako velký problém při hodnocení. Cílem je rozeznat to, že výtvarné dílo je výborné, protože odpovídá jeho představě o tématu, úkolu. I když se snažíme přiblížit dětem svou představu co nejvíc, vždy budou v chápání úkolu určité rozdíly. Proto je třeba s tímto vědomím k hodnocení přistupovat, hledat objektivní kritéria, své činy dětem zdůvodnit a hlavně je vždy nechat o tom co vytvořili diskutovat. Možná právě v hovoru o svém výtvarném díle nám dítě objasní, proč se jeho dílo tolik liší od ostatních.

4.1. NÁVRH VÝTVARNÉHO PROJEKTU

Můj návrh výtvarného projektu vychází z poznatků teoretické části mé bakalářské práce a také ze zkušeností získaných mou vlastní výtvarnou činností. Cílem výtvarného projektu je, dát dětem možnost při plnění výtvarných úkolů rozvíjet své poznatky o přátelství, o mezilidských vztazích, o komunikaci a spolupráci. Uvědomit si, čím vším komunikujeme se svým okolím, jak to může působit na ostatní. Rozvíjet schopnosti vlastní komunikace i v rámci kolektivu třídy, spolupráce a dobrých vzájemných vztahů. To vše působí na děti nejen v rámci kolektivu třídy, ale i po celý další život a kontakt se všemi lidmi.

Celý projekt je zaměřen na děti 6.-7. ročníku ZŠ. Dovedu si představit realizaci projektu i se staršími dětmi a dokonce i s určitou skupinou dospělých lidí.

Pro některé úkoly jsem našla inspiraci ve výtvarném umění, konkrétně v příkladech uvedených v kapitole Přátelství a výtvarné umění. Například dílo Kareřiny Šedé s názvem Výstava za okny, nebo série fotografií Markéty Othové.

K zapojení příběhu předčítaného dětem do výtvarného námětu, mě inspirovaly techniky dramatické výchovy. Komunikace prostřednictvím výtvarného díla vychází jednak z mých osobních výtvarných dialogů, jednak z artefietiky a komunikační malby nebo kresby. Některé úkoly jsem zaměřila více na výtvarnou techniku a do projektu je zařadila jako změnu a odreagování od jiných úkolů, náročnějších na komunikaci. Jednotlivé náměty řadím za sebe tak, aby se děti s touto problematikou seznamovali postupně, od obecnějších rovin, jako je příběh o přátelství, přes úkoly, kdy sami zkouší navázat první kontakt s cizím člověkem, až po vyloženě osobní rovinu, jako je dokumentace vlastního chování, nebo zpracování vlastní příhody o tom, jak se s kamarádem nebo kamarádkou seznámil/a.

Celý výtvarný projekt je návrhem. Pro úspěšnou realizaci v praxi je třeba doplnit doprovodnou obrazovou dokumentaci, která je velmi důležitá a podrobnější informace pro učitele k zvládnutí motivační části některých úkolů.

Výtvarný projekt na téma Přátelství

Cílová skupina: 6. - 7. ročník ZŠ

Výtvarné náměty

1. Příběh přátelství
2. Osobní kontakt
3. Jak jsem potkal přítele
4. Portrét přítele
5. Dar
6. Symboly
7. Předmět zájmu
8. Dialog

1. Příběh přátelství

Motivace: Bez obrázků. Přečteme dětem příběh. Diskutujeme s nimi, co si o tom myslí. Necháme je, aby se rozdělili libovolně do skupinek, dohodli se na tom, jakou scénu z příběhu chtějí namalovat a společně tvořili na papír A0.

Příběh: „Dva přátelé

Ten starší se jmenoval Frank a bylo mu dvacet. Ten mladší byl Ted a nebylo mu ještě osmnáct. Byli stále spolu, kamarádili se už od prvních školních let. Společně se rozhodli, že se nechají povolat na vojnu. Když odjížděli, slíbili rodičům, že se budou starat jeden o druhého.

Měli štěstí, dostali se do stejného oddílu.

Ten oddíl byl poslán do války. Válka zuřila v písečných vlnách pouště a byla strašlivá. Nějakou dobu byli Frank a Ted chráněni letadly. Pak jednou večer přišel rozkaz proniknout na nepřátelské území. Vojáci postupovali celou noc pekelným ohněm střelby. Ráno se oddíl shromáždil v malé vesničce. Ted tam však nebyl. Frank ho všude hledal, mezi raněnými i mezi mrtvými. Našel jeho jméno na seznamu ztracených.

Ohlásil se u velitele.

„Žádám vás o dovolu, abych mohl přinést svého přítele,“ hlásil.

„Je to příliš nebezpečné,“ odpověděl mu velitel. „Ztratil jsem už tvého přítele. Ztratil bych i tebe. Tam venku tě zastřelí.“

Frank přesto odešel. Po několika hodinách svého přítele našel. Ted byl smrtelně raněný a svému zranění podlehl. Frank si ho naložil na záda a obrátil se s ním k návratu. Ale jedna střela ho zasáhla. Podařilo se mu dostat se z posledních sil do tábora.

„Stálo to za to položit svůj život za mrtvého?“ křičel na něj velitel.

„Ano,“ zašeptal Frank, „protože dřív než zemřel, řekl mi: Franku, věděl jsem, že přijdeš.“
“(Ferrero, 1996, str. 120-121)

Výtvarný problém: Dohodnout se na celkovém výtvarném záměru, zvolit vhodnou techniku k námětu. Pojednat formát barevně a kompozičně.

Úkol: Tvořte ve skupině vybranou scénu z příběhu libovolnou technikou, ale barevně. Nakonec ostatním vysvětlíte, jakou část příběhu jste si vybrali a proč.

Výtvarná technika: Libovolná barevná na formát A0 a větší.

Vazby: Výtvarné umění, kultura, literatura, socializace, komunikace.

Hodnocení: Úspěšným absolvováním všech částí úkolu, s přihlédnutím k individuálním rozdílům, získá dítě nejlepší hodnocení.

2. Osobní kontakt

Motivace: Děti si přinesou z domova fotoaparáty. Bavte se s dětmi o vztazích mezi lidmi. O tom jak se seznámili se svojí nejlepší kamarádkou/kamarádem. Kde všude se dá navázat přátelský kontakt? Jak byste to udělali? Proč je pro nás navazování nových kontaktů s lidmi tak důležité? Jak mohou lidé reagovat? Jděte s dětmi ven ze školy na procházku městem, parkem, někam mezi lidi. Rozdělte děti na skupinky tak aby každá měla jeden fotoaparát.

Výtvarný problém: Práce s formátem fotoaparátu, zachycení výřezu skutečnosti, kompozice.

Úkol: Vytvořte skupinky po 4-5. do skupinky si vezměte alespoň jeden fotoaparát. Oslovte přátelsky cizího člověka, vysvětlíte mu, jaký úkol jste dostali a požádejte, jestli se s ním můžete vyfotit. Postupně se každý s cizí osobou vyfotíte, střídáte se u fotoaparátu. Takto oslovte a vyfotíte alespoň 4 cizí osoby.

Výtvarná technika: Digitální fotografie.

Vazby: Public art, sociologie, kultura.

Hodnocení: Úspěšným absolvováním všech částí úkolu, s přihlédnutím k individuálním rozdílům, získá dítě nejlepší hodnocení.

3. Jak jsem potkal přítele

Motivace: Promítnout obrázky. Inspirací jsou piktogramy, groteska. Bavit se s dětmi o zajímavých a vtipných situacích při navazování kontaktu mezi lidmi. Děti dostanou za úkol vzpomenout si na vlastní veselou příhodu týkající se kontaktu mezi dvěma lidmi a tu stylizovaně ztvárnit na papír. Nakonec si práce rozložíme a hádáme s dětmi, jakou příhodu chtěly zobrazit.

Výtvarný problém: Vzpomenout si na příhodu ze svého života. Vyjádřit co nejpřesněji svoji představu. Snažit se vystihnout danou situaci tak, aby mohl kdokoliv poznat, o co se jedná.

Úkol: Ztvárnit svoji příhodu. Nakonec vysvětlí co je to za příhodu, pokud to ostatní nepoznají. Dále vymyslí, jak jednotlivá díla poskládat do jednoho příběhu.

Výtvarná technika: Uhlem nebo tuší na formát A4.

Vazby: Kultura, výtvarné umění, stylizace, piktogram.

Hodnocení: Úspěšným absolvováním všech částí úkolu, s přihlédnutím k individuálním rozdílům, získá dítě nejlepší hodnocení.

4. Portrét přítele

Motivace: Obrázky různých zajímavých uměleckých portrétů, maleb, grafik, kreseb i fotografií. Diskuze o tom jak na ně portréty působí, co vyčtou z výrazu lidí, jací asi jsou. Jak z obrazů tyto věci vyčteme? Čím to je, že to tam vidíme? Ukázka několika linorytů a vysvětlení techniky. Každý si představte, že máte jen černou a bílou. Bílá je papír, černá tužka nebo fixa. Řekneme dětem, aby vytvořili dvojice a každý nakreslil jako návrh pro linoryt portrét toho druhého. Pak si díla navzájem prohlédneme a poté překreslíme na lino a odryjeme. Na závěr tiskneme.

Výtvarný problém: Stylizovat představu tvaru a emocí do možností, které nabízí technika linorytu.

Úkol: Nakreslí návrh portréту svého kamaráda/kamarádky na linoryt nejen podle toho jak vypadá ale také podle toho jak ho máš rád/ráda na formát A5. Poté kresbu převede na lino, vyryje a vytiskne.

Výtvarná technika: Linoryt formátu A5 tištěný na A4.

Vazby: Kultura, umění, psychologie.

Hodnocení: Úspěšným absolvováním všech částí úkolu, s přihlédnutím k individuálním rozdílům, získá dítě nejlepší hodnocení.

5. Dar

Motivace: Obrázky několika různých originálních darů. Diskutovat s dětmi o tom, jaké dárky od ostatních lidí během jejich života je nejvíce potěšily a naopak jaké jim darované dárky udělaly největší radost. Ptát se proč se vlastně mezi lidmi dárky dávají, co to podle nich má vyjadřovat, a co chtějí říct oni, když dárky dávají, jak se

cítí, když je dostávají apod. Pak se děti rozdělí do dvojic a rozmyslí si, jaký nejlepší dárek by chtěli dát tomu druhému z dvojice. Děti dostanou dohromady jeden papír A1 (tak velký formát, aby se tam vešly i velké dárky) a dohodnou se kdo bude malovat kde a malují každý tomu druhému dar a to jak je předáván.

Výtvarný problém: Ztvárnit svou představu a pocity malbou na papír. Spolupracovat ve dvojici na jednom díle.

Úkol: Malujte společně ve dvojici jeden obraz, ale každý namalujte svůj dárek, který byste chtěli dát tomu druhému jako vyjádření přátelství. Dohodněte se kdo, kam umístí do papíru svůj dárek a jak naznačíte, že si dárky navzájem předáváte. Používejte široké štětce, barvy a papír A1.

Výtvarná technika: Malba barvami a širokým štětcem na formát A1.

Vazby: Sociologie, psychologie, kultura.

Hodnocení: Úspěšným absolvováním všech částí úkolu, s přihlédnutím k individuálním rozdílům, získá dítě nejlepší hodnocení.

6. Symboly

Motivace: Co je podle vás symbol přátelství? Co si o tom myslíte? Proč? Diskutovat s dětmi. Ukázat a vysvětlit jim několik symbolů přátelství z různých kultur. Ukázka obrázků s použitím těchto symbolů. Diskuze o tom jak se liší současné symboly naší kultury od ostatních, proč. Děti si mají vymyslet vlastní symboly a vlastní obsah sdělení, který v symbolech zobrazí a doplní textem.

Výtvarný problém: Stylizovat do znaků a symbolů slovo nebo větu. Práce s kompozicí jednotlivých prvků na formátu.

Úkol: Nakreslete nebo namalujte slovo nebo větu o přátelství pomocí symbolů. Zároveň napište na papír i překlad v češtině.

Výtvarná technika: Libovolná barevná na A3.

Vazby: Stylizace, symbol, znak, význam, kultura.

Hodnocení: Úspěšným absolvováním všech částí úkolu, s přihlédnutím k individuálním rozdílům, získá dítě nejlepší hodnocení.

7. Předmět zájmu

Motivace: Na předchozí hodině zaúkolovat děti aby si přinesly z domova nějakou věc (která se jim vejde do tašky) se kterou se chtějí ostatním pochlubit nebo kterou mají rádi. Učitel to udělá také. Pak si věci prohlédneme s dětmi navzájem a ptáme se, proč mají rádi zrovna to, co si přinesli a jestli se jim líbí i věci ostatních a proč. Jednotlivé předměty si při tom osaháváme a zkoumáme jejich povrch a tvar. Poté vyzveme děti, aby ze všech věcí vytvořili doprostřed třídy na lavici zátiší tak, aby je mohli všichni najednou z různých stran modelovat.

Výtvarný problém: Vymodelovat z hlíny trojrozměrný objekt. Nejde o studijní popis předmětů v zátiší, ale o vlastní představu z nich a dojem.

Úkol: Přineste si z domova nějakou věc, kterou máte rádi, se kterou byste se chtěli ostatním pochlubit. V hodině si rozložte tyto věci na lavice a prohlédněte si je všichni a bavte se o nich se spolužáky. Společně z věcí poskládejte jedno velké zátiší. To si zkuste vymodelovat z hlíny. Snažte se do objektu vnést i vlastní dojem a představu

z toho zátiší.

Výtvarná technika: Modelování 3D objektu z hlíny.

Vazby: Kateřina Šedá - projekt Výstava za okny, současné umění, komunikace, socializace.

Hodnocení: Úspěšným absolvováním všech částí úkolu, s přihlédnutím k individuálním rozdílům, získá dítě nejlepší hodnocení.

8. Dialog

Motivace: Ptáme se dětí jak mezi sebou ve třídě komunikují. Jak jinak než slovy? Bavíme se s nimi o chování, gestech, dotecích, symbolech. Potom dáme každému dítěti papír A3. A vysvětlíme že tentokrát budeme hrát hru. Během hry nesmí nikdo promluvit. Děti totiž musí mezi sebou komunikovat pouze skrz výtvarné prostředky a papíry. Psát slova a věty nesmí. A jejich úkolem je dozvědět se o tom druhém co nejvíc věcí, mohou si i vymýšlet. Vytvoří tedy dvojice a kreslí spolu dialog na jeden papír. na konci hodiny rozložíme všechny práce a ptáme se dětí jaké to bylo a co se dozvěděli o tom druhém. Ten to potvrdí nebo opraví, že sděloval něco jiného. Ptáme se i jaké symboly používaly.

Výtvarný problém: Mluvit výtvarným jazykem.

Úkol: Zjistěte o tom druhém co nejvíc informací pomocí papíru a kreslících prostředků. Nesmíte psát slova ani věty a za celou dobu nesmíte promluvit. Informace o sobě si klidně vymýšlejte. Pracujte ve dvojicích na jeden papír.

Výtvarná technika: Kresba na A3.

Vazby: Socializace, komunikace, seznamování, kultura, výtvarné umění, artefietika, arteterapie, psychoterapie.

Hodnocení: Úspěšným absolvováním všech částí úkolu, s přihlédnutím k individuálním rozdílům, získá dítě nejlepší hodnocení.

9. Komunikace

Motivace: Ptáme se dětí jak se chovají když mluví s ostatními, které chování plánují, které ne, jak na ně reagují ostatní. Jaké chování si myslí, že je správné a proč. Jak poznají, že se druhému něco nelíbí. Jak dávají najevo, když mají radost. Promítneme si několik fotografií a promluvíme si o nich.

Výtvarný problém: Zachytit pohyb a konverzaci lidí prostřednictvím fotoaparátu a daného formátu fotografie.

Úkol: Vytvořte skupinky. Vystřídejte se po jednom u fotoaparátu a fotte sérii fotografií ostatních žáků ze skupiny, kteří přirozeně konverzují u jednoho stolu. Zaměřte se na zajímavé momenty komunikace, jako je gesto, výraz tváře, pohyb, emoce.

Výtvarná technika: Fotografie.

Vazby: současné umění, Markéta Othová, fotografie, sociální komunikace

Hodnocení: Úspěšným absolvováním všech částí úkolu, s přihlédnutím k individuálním rozdílům, získá dítě nejlepší hodnocení.

ZÁVĚR

„ ...když otevřu příteli své srdce, stávám se sám sebou jako nikdy předtím. Když se mi podaří najít ve svém způsobu každodenního života místo pro cudnost, objevím možná v sexu rozkoš pro duši. Podaří-li se mi dostat se z dosahu biče, který mě nutí hnát se bez oddychu za majetkem, budu mít rázem k dispozici množství hodin hodnotného života. Všechna tato tajemství objevil klášterní život již před staletími a určitě nám neuškodí, když je uvedeme i do naší doby.“ (Moore, 2007, str. 125)

Podařilo se mi odkrýt pohled na přátelství z několika různých oblastí. To umožňuje chápat tento pojem interdisciplinárně a takto také rozvíjet chápání ostatních lidí, s ohledem na pedagogické zaměření hlavně dětí, které si nesou do života v dnešní době mnohdy zkreslené hodnoty. Tím se stává důležitějším zapojení různých výtvarných projektů, podporujících u dětí rozvíjení vzájemné komunikace a přátelských vztahů pro jejich budoucí život.

A nejen u dětí, ale u všech lidí by informovanost tímto směrem mohla pomoci zlepšit jejich chápání, jak fungují mezilidské vztahy, a tím i jejich chování.

Vyzkoušela jsem propojení výtvarného díla s přátelstvím skrze komunikaci. Celý proces byl pro mne velmi obohacující, a to jak z hlediska získání nových zkušeností, tak zdroj inspirace v pedagogickém uplatnění tématu. Již v tuto chvíli mě napadají další možnosti, jak experimentovat s přátelstvím ve výtvarné tvorbě. Zajímavé by bylo i zpracovat vztahy mezi vybíranými detaily a komentáři z hlediska psychologie, nebo vybírat jich víc s různými instrukcemi a pak je porovnávat všechny. Hlavní je, že to co jsem si stanovila jsem skutečně mohla díky svým kamarádkám realizovat až dokonce, včetně vybírání detailů. Za to jim všem patří obrovský dík, protože si musely najít čas, aktivně se zapojit a pak zpětně nad celým procesem přemýšlet. Jistě obtížnější to bylo pro ty, kteří výtvarně netvoří, a proto zvláště oceňuji jejich ochotu a snahu. Díky tomu mohu i porovnávat jednotlivá díla mezi sebou. Zajímavé by také bylo, získat k dílům psychologickou charakteristiku každého tvůrce a hledat, jak se to v interakcích a v díle projevilo.

Na úplný konec celé práce snad zbývá dodat, že své dílo vnímám jako naprostý prvopočátek, co se týče zpracování něčeho tak velkého, jako je bakalářská práce. Zároveň musím uznat, že uchopení tématu práce bylo pro mne asi to nejtěžší a poté struktura práce. Mám pocit, že by nevadilo rozvinout více poznatky z oblastí sociologie, psychologie i filozofie, ale na druhou stranu by mělo být hlavním tématem umění. Je těžké stanovit kolik řádků věnovat jaké problematice, aby v celkové skládance informací nic podstatného nechybělo a práce byla vyvážená. A stejně tak jako u výtvarného díla je při psaní takové práce těžké zachovat si odstup a neponořit se vždy jen do určité konkrétní problematiky bez návaznosti na celkový charakter práce.

Uvažuji o tom, že tvorbu výtvarných dialogů si s přáteli ještě mnohokrát zopakujeme, ať už pro uvolnění nějakých problémů ve vztazích, nebo jen tak pro zábavu. Zjistila jsem, že přátelství je základní potřeba člověka, a proto lze předpokládat, že tématem přátelství se lidé budou zabývat neustále.

POUŽITÁ LITERATURA

- BECKER, U.; *Slovník symbolů*. Praha: Portál 2007. ISBN 978-807367-284-3.
- CIGÁNEK, J.; *Úvod do sociologie umění*. Praha: Obelisk 1972.
- DRVOTA, S.; *Osobnost a tvorba*. Praha: Avicenum 1973.
- FERRERO, B.; *Příběhy pro potěchu duše*. Praha: Portál 1996. ISBN 80-7178-077.
- JANDOUREK, J.; *Úvod do sociologie*. Praha: Portál 2003. ISBN 80-7178-749-3
- KLÉGR, A.; *Tezaurus jazyka českého: slovník českých slov a frází souznačných, blízkých a příbuzných*. Praha: NLN 2007. ISBN 978-80-7106-920-1.
- Kol. autorů; *Slovník spisovného jazyka českého IV p-q*. Praha: Academia 1989.
- Kol. autorů; *Umění po roce 1900*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 80-7209-952-3.
- KRAUS, B.; *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- MOORE, T.; *Kniha o lásce a přátelství*. Praha: Portál 2007. ISBN 978-80-7367-253-9.
- PLÚTARCHOS; *O lásce a přátelství*. Svoboda 1987.
- SLAVÍK, J.; *Od výrazu k dialogu ve výchově, Artefiletika*. Praha: Univerzita Karlova 1997. ISBN 80-7184-437-3.
- SLAVÍK, J.; *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky 1.díl*. Praha: Univerzita Karlova 2001. ISBN 80-7290-066-8.
- SLAVÍK, J., WAWROSZ, P.; *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky 2.díl*. Praha: Univerzita Karlova 2004. ISBN 80-7290-130-3.

Internetové zdroje

- HAJDUŠKOVÁ, L.: Komunikační malba/kresba. Artefiletika [online]. Dostupné na: <<http://www.artefiletika.cz/modules/articles/article.php?id=42>>
<<http://jcflondon.wordpress.com/news/>>
<<http://www.rr49.cz/ikonapratelstvi/>>
<<http://aktualne.centrum.cz/kultura/umeni/clanek.phtml?id=297632>>
<<http://www.ct24.cz/textove-prepisy/osobnosti-na-ct24/96799-umeni-me-vlastne-nezajima-rika-katerina-seda/>>
<http://kultura.idnes.cz/jan-mancuska-vystavuje-sloup-a-jeho-stin-ffl-/VytvarneUm.aspx?c=A080705_161434_vytvarneum_jaz>
<http://kultura.idnes.cz/neuchopitelne-hlubiny-a-tvare-adrieny-simotove-f56-/vytvarneum.aspx?c=A081016_184157_vytvarneum_kot>
<<http://www.gallery.cz/gallery/cz/vaclav-cigler.html>>

<http://www.maka.webzdarma.cz/statnice/du_du19>
<<http://www.rezonance.cz/wp/automaticka-kresba/>>
<<http://www.iluze55.net/maturita/matrialy/INFORMEL.pdf>>
<<http://artlist.cz/?id=4223>>
<http://www.rozhlas.cz/kultura/vytvarne/_zprava/269562>
<http://www.maka.webzdarma.cz/statnice/e_e19>

Použité obrázky

- Obr. 1.** Ruce < <http://www.gymnazium.milevsko.cz/projekty/citizen/citizen.htm> >
- Obr. 2.** Břečťan < <http://botanika.wendys.cz/kytky/foto.php?489>: >
- Obr. 3.** Srdce < <http://miiss.signaly.cz/0709/neodhalujeme-srdce> >
- Obr. 4.** Kalumet < <http://de.academic.ru/dic.nsf/dewiki/736070> >
- Obr. 5.** J. Mančuška, Ten druhý < <http://obrazky.info-cechy.cz/?s=Praha%20Ko%C5%A5%C3%A1tkova%20I&kde=> >
- Obr. 6.** J. Mančuška, Ten druhý < http://panoramafestival.com/?page_id=5212 >
- Obr. 7.** M. Othová, Mluv s ní < http://www.s-m-art.com/article.php?article_id=24%E2%8C%A9=cs >
- Obr. 8.** M. Othová, Mluv s ní < http://www.s-m-art.com/article.php?article_id=24%E2%8C%A9=cs >
- Obr. 9.** M. Othová, Mluv s ní < http://www.s-m-art.com/article.php?article_id=24%E2%8C%A9=cs >
- Obr. 10.** M. Othová, Mluv s ní < <http://aktualne.centrum.cz/fotogalerie/2006/11/29/marketa-othova-smirovala-bj-rk/foto/58674/> >
- Obr. 11.** O. Zoubek, Dvě postavy < <http://www.malasarka.cz/artists/zoubek/02.jpg> >
- Obr. 12.** O. Zoubek, Sblížení < <http://www.solokapr.cz/zivot-v-kraji/clanek/ol-bram-zoubek-k-vyroci-listopadu-v-karvine.html> >
- Obr. 13.** O. Zoubek, Kalendář < http://www.eshop-rywww.eshop-rychle.cz/internetova_pasaz/eshop/3-1-Antikvariat/83-2-Kalendare/5/345-Kalendar-Olbram-Zoubek-2010 >
- Obr. 14.** O. Zoubek, Pohlázení < <http://www.cenyumeni.cz/search.aspx?san=zoubek&syf=1998&syt=2009&p=10> >
- Obr. 15.** K. Šedá, Duch Uhystu < <http://www.flickr.com/photos/dalbera/4104295538/> >
- Obr. 16.** K. Šedá, Každý pes jiná ves < <http://www.fashion.at/culture/2007/se-da11-2007.htm> >
- Obr. 17.** A. Masson, automatická kresba < http://en.wikipedia.org/wiki/File:Masson_automatic_drawing.jpg >
- Obr. 18.** A. Masson, automatická kresba < <http://www.lebigposter.fr/THUMBS/Modern%20Art%20Drawings%20A-D/> >
- Obr. 19.** J. Fautrier, Židovka (BLÁHA, J. SLAVÍK, J.; Průvodce výtvarným uměním V. Úvaly: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-038-8)
- Obr. 20.** J. Fautrier (BLÁHA, J. SLAVÍK, J.; Průvodce výtvarným uměním V. Úvaly: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-038-8)
- Obr. 21.** J. Dubuffet (BLÁHA, J. SLAVÍK, J.; Průvodce výtvarným uměním V. Úvaly: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-038-8)
- Obr. 22.** V. Boudník < <http://typomil.com/typofilos/2006/10/informel-ceska-ab-straktni-grafika/> >
- Obr. 23.** A. Tapies (BLÁHA, J. SLAVÍK, J.; Průvodce výtvarným uměním V. Úvaly: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-038-8)
- Obr. 24.** Paralelní zkušenosti, detail (vlastní fotografie)

- Obr. 25.** Výtvarný dialog se Zdeňkou (vlastní fotografie)
Obr. 26. Výtvarný dialog s Alenou (vlastní fotografie)
Obr. 27. Výtvarný dialog s Hanou, první (vlastní fotografie)
Obr. 28. Výtvarný dialog s Hanou, druhý (vlastní fotografie)
Obr. 29. Výtvarný dialog s Klárou (vlastní fotografie)
Obr. 30. Výtvarný dialog s Alžbětou, první (vlastní fotografie)
Obr. 31. Výtvarný dialog s Alžbětou, druhý (vlastní fotografie)
Obr. 32. Klára_Klára (vlastní fotografie)
Obr. 33. Klára_já (vlastní fotografie)
Obr. 34. Zdeňka_Zdeňka (vlastní fotografie)
Obr. 35. Zdeňka_já (vlastní fotografie)
Obr. 36. Alena_Alena (vlastní fotografie)
Obr. 37. Alena_já (vlastní fotografie)
Obr. 38. Hana1_Hana (vlastní fotografie)
Obr. 39. Hana1_já (vlastní fotografie)
Obr. 40. Hana2_Hana (vlastní fotografie)
Obr. 41. Hana2_já (vlastní fotografie)
Obr. 42. Alží1_Alží (vlastní fotografie)
Obr. 43. Alží1_já (vlastní fotografie)
Obr. 44. Alží2_Alží (vlastní fotografie)
Obr. 45. Alží2_já (vlastní fotografie)
Obr. 46. Výtvarný dialog se Zdeňkou a detaily (vlastní fotografie)
Obr. 47. Výtvarný dialog s Alenou a detaily (vlastní fotografie)
Obr. 48. Výtvarný dialog s Hanou první a detaily (vlastní fotografie)
Obr. 49. Výtvarný dialog s Hanou druhý a detaily (vlastní fotografie)
Obr. 50. Výtvarný dialog s Klárou a detaily (vlastní fotografie)
Obr. 51. Výtvarný dialog s Alžbětou první a detaily (vlastní fotografie)
Obr. 52. Výtvarný dialog s Alžbětou druhý a detaily (vlastní fotografie)

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro Zuzanu Opltovou

datum narození: 25.09.1988

obor studia:vz - výtvarná výchova typ studia: bakalářské

adresa: Úmyslovice 78, 290 01 Poděbrady

V souladu s čl. 18 Pravidel pro organizaci studia Univerzity Karlovy v Praze
zadávám Vám bakalářskou práci na téma:

(název v českém jazyce) POUTO

(název v anglickém jazyce) THE TIE

Pokyny pro zpracování:

Vytvořte práci vycházející z předpokladu různorodého chápání zadaného tématu, nebo již samotného titulu tématu. Vycházejte z významu slova „pouto“, mapujte téma a osobitě zpracujte. Jako základní motiv je možno použít vlastní vztah k někomu/něčemu, vztah k místu, krajině, zkoumání tématu v různých souvislostech, sociální vazby, poutání v pozitivním i v negativním smyslu.

Zaměřte se na určitý detail problému a věnujte mu přiměřenou pozornost s vědomím celku a kompaktnosti a komplexnosti práce. Čerpejte znalosti z literatury z filosofické, sociální, výtvarné oblasti, tyto podněty vhodně a organicky zapojte do své bakalářské práce. Použijte vlastních východisek jako svobodného kreativního vyjádření v teoretické i výtvarné části s nastíněným pohledem pro využití tématu v pedagogické praxi. Pro své výtvarné vyjádření máte možnost výběru ze širokého rejstříku multidisciplinární oblasti objektové tvorby.

Rozsah textu (NS): 40

Rozsah výtvarných prací: soubor maleb a kreseb, krátký animovaný film, multimediální instalace, která obsahově i formálně bude odpovídat finálnímu pojetí bakalářské práce. Součástí výtvarné práce bude prezentace postupu vzniku díla, dílčí naznačené cesty např. ve formě skic, fotografií apod. Přesné formální pojetí vznikne v průběhu průběžných konzultací s vedoucím a konzultanty práce.

Seznam odborné literatury:

- ADAMS, L. S.; Art and Psychoanalysis. New York: 1993.
BECKER, U.; Slovník symbolů. Praha: Portál, 2002.
CASSIRER, E.; Filosofie symbolických forem II. Mytické myšlení. 1. vyd. Praha: Oikoymenth, 1997. ISBN 80-86005-11-9.
CÍLEK, V.; Krajiny vnější a vnitřní. Praha: 2002.
DEMPMSEYOVÁ, A.; Umělecké styly, školy a hnutí. Encyklopedický průvodce moderním uměním. Praha: Slovart 2002. ISBN 80-7209-402-5.
ECO, U.; O zrcadlech a jiné eseje. Praha: Mladá fronta, 2001.
FEYNMAN, R. P.; O smyslu bytí. Praha: Argo, 2000.
FREUD, S.; O člověku a kultuře. Eseje. Praha: Odeon, 1990.
FROM, E.; Mýtus, sen a rituál. Praha: Aurora, 1999.
FUNDA, O. A.; Mezi vírou a racionalitou. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2003, ISBN 80-86263-39-8.
CHALUPECKÝ, J.; Nové umění v Čechách. 1. vyd. Praha: H+H 1994, ISBN 80-85787-81-
LIPOVETSKY, G.; Říše pomíjivosti. Praha: Prostor, 2002.
MOKREJŠ, A.; Veřejnost: skutečnost - iluze – fikce. 1. vyd. Triton 2005. ISBN 80-7254-498-5.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. A. Michal Sedlák

Konzultant - ka:

Datum zadání bakalářské práce: 8.3.2010

Termín odevzdání bakalářské práce: březen 2011

V Praze dne 8.3.2010

Doc. PaedDr. Pavel Šamšula, CSc.
vedoucí katedry

Převzal –a zadání bakalářské práce: *Opeltová* *1.4. 2010*

SEZNAM PŘÍLOH

Výtvarné dialogy (výsledná výtvarná díla, 7 kusů, rozměry přibližně A3 - A2)

Detaily (fotografie vybraných detailů výtvarných dialogů na formát A3, 14 kusů)

CD (1 kus, obsahuje celou bakalářskou práci v PDF, fotografie výtvarných dialogů, fotografie detailů, příklady videí natočeného procesu tvoření, sestříhané video ze zajímavých momentů)